

VI

Прошле су године откако није прекорачио праг некад гласовитог **МАЧКАРЦА**.

• КРЧМА КОД ТОЧКАРЦА •

– тако је било званично намоловано на табли што се деценијама беше клатила над улазним вратима, али људски немар и различите појаве које означавамо речју *време*, љуштећи и зобљући поједина слова исписана „масним“ бојама, одавно преименоваше кафану. **МАЧКАРАЦ** *беше* – то некад казиваху тоном обојеним осећањима које је користила, како прикривена поруга и такво дивљење, тако и јавни подсмех и отворена завист, *беше* – казиваху то речима још набреклим и једрим, а данас исушеним од сочних значења, скорелим попут мумије – **МАЧКАРАЦ** *бејаше* *боемско стециште*. Јер некаквих „бохема“ још и јесте било у Скерловим студентским и раним постдипломским данима и ноћима од којих *неке*, по нечијој мери можда чак и *многе* – јесте овде проводио и провео. Боемима су именовани они склони, тако су то сами казивали – *осмишљеном пијанчењу*. Тај оксиморон, то непостојеће смислено пијанство, беше потомак групне тврдње да бодеми не улазе у **МАЧКАРАЦ** тек ради гутљаја ракије и коњака (јер „без добре љуте“, још тамо од неког митског „вавјек-довјек-одувјек“, све је – тако казиваху – све ти је, друже, *кô* јело без зачина, *кô* живуцкање једно отужно, бљутаво, друже мој, водењасто, танко, *кô* кујна у турској апсани), *већ* се окупљају да би куснули и гутљај два чорбуљка који се наручивао под именом: *Разговори о суштинама – са и без прилога*. Да ли је за неким столом управо „пала“ и таква наруџбина знало се по томе што би се од њега, слично круговима на води, почели ширити таласи мудрољубиве ларме.

И ево, чује се где гласно, и прегласно, још вруће, вре-
 ле, срчу се туђе приче, и још се гласније досољава своје ка-
 зивање. Разговори и расправе, како ноћ буде била одмица-
 ла ка зрелости и пуноћи, и буде се примицала свом глувом
 врхунцу, имају се закономерно расцветавати у све дуго-
 трајније и страсније тираде, а то значи – у жучне и жучније
 и бучније говоранције о *смислу & бесмислу*, и још бучније
 препирке о *правди & неправди*, и оне најбучније – о *лепом
 & нелепом*. У полемикама (где грчка реч за *рат* – ΠΟΛΕΜΟΣ, нај-
 чешће беше верно осликавала ток и циљеве дискусије) **једни**, гле-
 дајући на свет наочарима ОПТИМИЗМА (мада су за личну упо-
 требу, слично феудалним дворјанима који током балске вечери ме-
 њаху различито направшене перике, на својим увек истим климавим
 главама, и **они** те наочаре јесу прелепљивали провидним фолијама
 разнобојних **-изама**) **једни** беху доводили у питање дословно
 постојање свега набрајаног као *...&друго*, дакле – постојање
& бесмисла & неправде & нелепог. *Ружно* је, тако казива-
 ху, само нешто мање или тек другачије *лепо*; нема на све-
 ту, нити беше, казаће, ничег толико *ружног*, а да се неком
 није и неће свидети – према томе, казиваху: *лепота* је оп-
 шта, општост, казаће, јесте *лепота*; док је свака *неправда*,
 и тако **једни** казиваху, и не само она пресуђена, она која се
 на теразијама закона клацкала и клацкала између туженог
 и тужитеља, па једном бй, казаће, и одрезана како је одре-
 зана, него и гола *неправда* немилосрдног силника, казива-
 ху, и безочних силеција – увек је релативна – а то значи:
 ипак у неку руку, макар и по једном умоченом прсту те ру-
 ке, казаће, бар по најмањем прстићу – значи, како-тако,
 али заслужено погађа главу по којој пада, или душу којој
 се чини – према томе: *неправда* би могла бити и као једна
 млада *правда*, казиваху, *правдичуљак*, бити једно легално
 недоношче, казаће, које има, кад-тад продисати у инкуба-
 тору легислативе; док опет, и то казиваху, и *бесмисао* јесте
 један смислен одговор, казаће, на свако питање о *смислу*,
 значи – и *бесмисао*, казиваху, јесте један до дна освешћен,

казаће, до сржи проникнут *смисао*. Према томе – све је *смислено*, и смислено је *све*.

Други, чкиљећи под капуљачом песимизма (где се такође, као врапци под стрехом, сјатише многи мрачњаштву сродни *-изми, -тике* и *-логије*), сасвим оспораваху постојање свега поменутог као *прво&...: правда су* и *преведност*, тако говораху, само змијске кошуљице оне старе гује *неправде*; то она свлачи и облачи, изговориће, како јој се ћефне – па сходно томе: *неправда* овог света, говораху, јесте тотална, а биће светског тоталитета, битак, изговориће, срж – гола је *неправедност*; док, за толико непорециво *лепог*, и тако говораху, нађе се неко коме све то јесте *ружно*, врло *ружно*; као једном муслиману слан чварак, изговориће, и добро осушена свињска бутка и димљена сланина; а муслиманкама, говораху, и све то и још мини хаљина; и толико баш-баш *ружног* неком јесте неописиво *лепо*, као једном оном примитивцу, и то ће изговорити, тетоваже, засецања, бушења или слична понижавања властитог тела; или неким Азијатима гутање живе хоботнице и пржених, говораху, богомољки и њених рођака – па сходно томе: *лепота* јесте условна, изговориће, нестална је као мехур сапунице, мада ни мокраћни, и то говораху, често није баш поуздан; увек нека *ружноћа* има прождирати *лепоту*, као што се и *неправда* шопа сисанчетом *правде* попут белоушке која сласно гута младу зблануту жабу што јој има доцкан закрекетати утробом: нисам кре-кре кре-ива, нисам ја крее-ива ; док опет, такозвани *смисао*, и то говораху, јесте шупља реч; у њој има значења колико и у звуку ветра који вам, изговориће, испушта задњица – па, сходно томе: дозивање *смисла* указује само да се нешто хтело олакшати, говораху, хтело се испразнити, нешто је желело доћи у стање *без* тегоба, *без* грчева, *без смисла* – зато, изговориће, ако ичег има на овом тмурном свету – има једино *бесмисла*, и сходно томе *бесмисленост*, говораху, јесте општа, и општост јесте, изговориће – *бесмислена*.

Потом, један **трећи**, бивајући као нихилистички мост на којем се, хтеле–не хтеле, сусрећу две обале, одрицао би постојање свему: Ако вам нема њиховог *нелепог* и *неправедног*, зар може игде бити вашег *лепог* и *праведног*? – тако рече **првима**. По чему знате да ли вам је нешто баш *такво*, пита, и какво ли уопште *јесте*, рече – ако не знате какво баш *није*? С ким то поредите, пита, свог *праведног праведника*? А вашу белосветску *праведност*, рече, чиме ли је мерите? Ако ли ни са ким, ако ли ничим, рече **трећи** – што их онда називате, пита, *преведним* и *праведношћу*? По чему је нешто *правда* ако јој нема *кривде*, рече, и шта је уопште као стрела пр'аво, пита, ако вам ништа није криво, ако није грбаво? И како ли само у тој **све**-естетској уравниловки, монотonoј као пешчани наноси пустиње, рече, како ли онда мерите било какву, пита, а још и тврдите, рече, да вам она јесте неисцрпне, вечне сочности – како ли, пита, чиме ли измеристе тотално једру *лепосту* света? Чиме ли вам се онда, у општој пустахији *ружног* – та *лепота* јесте напајала и напојила да би вам била тако неизмерно, вечно *лепа*?

И зар онда не важи и обратно? – рече **другима**, рече им као да души њиховој приноси најјасније на свету огледало. Погледајте, рече, гледајте, како би без какве-такве *правде*, пита, било ваше тоталне *неправде*, и како без *лепосте* да буде икакве, а камоли те светске вам и белосветске *ружноће*, с којом се, слично рупи и закрпи, свуда срећете, у свему је налазите као неоспорну, као апсолутну?

Дакле, ако заиста нема *бесмисленог* и *ружног*, рече **трећи** свима, то свима тад рече, зар онда може бити икаквог *смисла*, пита, или – може ли, рече, тад бити ичег *лепог*. Они се морају огледати једно у другом као борац у очима сучељеног супарника. Зар постојање *бесмислености* не би било доказ, пита, да постоји и *смисао*, а тек непорецив *смисао*, рече, могао би потврђивати надолажење *бесмисла*.

Зар општа *ругобност*, то пита, не би морала имати за своју претпоставку макар и честицу неке апсолутне *лепоте*. И обратно, рече. Мора бити барем трунчице неоспориво *ружног* да би се начинио међаш *лепог & нелепог*. Отуда, мора се **или** подједнако одрицати **све**, рече, **или** прихватити **све** равноправно. Или вам све потпуно **јесте** – или све тако **није**. Сваку доумљену вредност света и сваку измишљену безвредност људи, рече, морате, у њиховој укупности, или сасвим прихватити или кроз одбацити. Опет, зар *прихватање било чега*, пита, и *одбацавање свега*, зар то нису истоветни поступци? То су тек два, рече, инверзна облика једног те истог, рече, чина. Као што једним индиферентним вратима, оно што се дичи да је по природи међусобно супротно, чак и супротстављено, попут једног *уласка* и неког *изласка*, то, за безосећајне двери, јесу тек мале, истоврсне промаје, промајице, истородне и нејаке кћери силног Пропуха, слабашни и једва приметни *Durchzug* који стварају бројни проласци оних што у магновењу мину кроз једну те исту шупљину вратница.

Обе стране дувају, рече им потом **трећи**, у исту тикву, али са супротних страна. А у тој тикви, ако се ваљано погледа, све *вредно* и све *безвредно* људског света истински постоји тек у једној равнодушној безличности. Потпуно поравнато као површина непомичне мртве воде из које ништа не искаче, ништа не расте. И баш у таквом мртвилу сваког значења, и сваког значаја – сад се сустичу и међусобно ниште искључивости свих бесмислености и сваке смислености. И зато је ваш свет, ово све, тек једна заслепљујућим шаренилом испуњена уравниловка безначајности. Апсолутно гола, бесмислом једних **огољена равнина & шупљина пуна** тоталним, многоглавим смислом других – а обе накрцане беживотним формама као депоније фосила, као предели бившег трајања. Оне се сабирају у слику света какав он заиста јесте или по чему није, по чему је ништа – што вам је исто. Сабирају се у пустињу празну од

сваке вредности. Ту постојање једноставно јесте суво постојање, и постојати јесте просто постојати, и ништа више. Свет није ни најбољи ни најгори, он је само свет, као што ни крокодил није нити најбољи нити најгори, а то није ни рак, нити је мрав бољи, а мравојед гори . Они су просто биће кродил и биће мрав, и такав слон и мравојед и ништа више. Светске вредности и безвредности јесу измишљотине људи које они уплићу у свет као што мајке каче машинице на очешљане косе девојчица. Спрам сваке опсене вредновања овакав је свет голо **јесте**, такав свет је голо **ништа**. Значи, он **јесте**, али јесте **ништа**. Као нула која јесте празна али је ипак има.

Свет вам је зато једно **јестоништа**, рече им тако **трећи**, или је неко **ништојест**. Ако још и није, ако вам је светско још увек **или-или** – има вам **то** постати, биће једно сливено **и-и**, испражњено од авети смисла и суштине. И љушпура је некад запремала пужа, садржавала шкољку, љескао се у њој бисер. Пужа је рашчеречио најбољи & најгори мрав, & такав је рак прождерао шкољку, а бисер је пао пред крмка. Остала је љуштура која у исти мах, зјапећом шупљином, садржи оно **и** чега више нема **и** запрема саму себе. Ни ваш свет неће вам бити једно тек **ништа**, нити једно само **јесте** – већ пунопразна **јестеништица**. Свет ће бити таква нула. Запремаће нихил , ништа, да би уопште запремао ишта.

Било је и **четвртих**. Увек их има.

Четири су стране света, четири су ноге од стола, и у глави се, кад је најважније – нађу четири ока. Са толико очију угледа се свет који јесте нешто много више од једног безбрижног, развесељеног хопа-цупа релативитета првих. И увиди се да нешто у том свету јесте значајно веће од једне мрачне инваленције других, и да јесте високо, високо изнад свеништећег морталитета трећих. Опажа се да свет то **јесте**, да јесте **такав**, да јесте лествица вредности окруњена **смислом**, или ако није онда се, с четири ока

у глави, види да би морао баш то бити, да ће једном бити управо **такав**. Угледа се свет који има бити нешто четврто, свепрожимајуће, нешто налик космичком времену, његовим часовима који неумитно обгрле сваку дужину и ширину, и запреме све висине. Угледа се један, можда никад до краја докучив свет, али свет с оне стране свега празног, далеко од пустиг, свет изнад сваке и свакакве бесмислености.

Угледа се постојање уређено, и које вечно има бити уређено, непорециво космично – онако како људи себи представљају један оностран, земљан и блатњав, и замишљају неки оностран свет, са Господом Оцем, недокучивим творцем на висинима етеричним, есенцијалним и квинтесенцијалним. Тај сипа плаху кишу над златним вртовима, и суши је убрусом питомог, благог сунца, и све му под меким дланом неба буја, цвета, рађа. Али зна тај и црним громом пући и тући и палити муњама, жреци тврде: удара тад по **хаосу**, веснику збрке, лукавцу нереди, расула, по анђелу дармара, чим овај главу гадну помоли уз неке своје рупе где вечно вреба васионски поредак као црв једру јабуку. И зна село Господ рушити олујама мрачним, тучаним, и сатрти га трусом-земљотрусом као да му се људски свет изнебуха нађе под његовим бескрајним, као челик блиставим табаном, и зна мучити род људски кишама жаба и гуштера, вејавицом скакаваца и сличним гадостима. Нека сви виде какав ће им бити тај **хаос** који *неки* понекад зазивају, тврде жреци, *неки* међу нама дозивају врага, Господа нам Оца изазивају.

И зато, због *неких*, због таквих изазивача, замислили су људи себи на овом свету Господа Оца једног гневног над војскама, **не дођох на Земљу донети мир**, и онда се по Њему, по гневном над војскама, рушило се човеково, тврдили су вражје, и жарило се и палило и робило по људском, казали су по леглу змијском, **а који није са мном тај јес' против мене**, пред једном труба падаху куле и бедеми, и детенце у колевци осети каму под грлом, многима ни мачка није остала да слепо зајауче над хладним згариштем.

И најзад људи себи бејашу измислили и Господа као Суца једног на престолу небеском. Тај, од постања света, јесте био седео и седео и седео на том трону. Беше то био увек исти али сад је седео коначно благ. Сад бејаше седео кротак као јагње, *agnus Dei*, беше седео и био је седео тако безазлен као деда декица пред разиграним унуцима, седео је дека тако повијен над земљаним својим светом, над прахом смртним што бејаше врвео земљаним шаром, седео је бивајући сличан погрбљеном шустеру на ниској, мајсторској шамлици, док у крилу клинцима гвозденим пенцетира цокулу. Све то људи бејашу себи замишљали, и то измишљаше и домишљаше, и тако себи људи смишљају, промишљају и умишљају.

Једино замишљањем и замисливим – незамисливо и постаје докучиво. Дакле, треба заћи иза [^]мисли², ваља се наћи за²мисли² својом као за родном кућом, нешто ваљано докучити из[^]мислити, из свог мислити, као благо чудесно из таме великог, од свих похрањеног, дуго скриваног ковчега. Јер тако одувек беше и биће, тако се и само тако, од искона, свака даљина и свака висина даје одважном духу.

Али **четврти** су ћутали, као што то *често* бива са оним који су поучени да попуштају, који кротко силазе са брвна да прво прође задрти, обневидели, на балвану балван – природу поменуте *учестаности једни* су одређивали као повремени, **други** као претежну, а **трећи** као непостојећу (Људи казују очима, рекоше трећи, и косом, и кожом; све нам нешто говори, рећи ће, све нам о нечем збори – и одећа, и марка ручног сата, и положај за трпезом и дубина наклона; ћутање не постоји, ни тишина, нити мук; овај свет јесте непрестана врева, вечита бука, и космос је тек бескрајан хук – сви то знате – један је незатомив, исконски шум.) али како год било – **четврти** су тад ћутали, попуштали, како би светом, и даље, несметано владале будале, и зато бејашу

били тек слушаоци, пристојна публика. Јер по њима, по **четвртим**, а увек их има – **четвртих**, четири су стране свету, и столу су четири ноге, и у глави, кад је најнужније, кад је стани–пани – отвори се толико очију, али по **четвртим** – тада се брави њихове ћутње још није било нашло кључа.

Једино о љубави, нити о *каквој*, нити о *чијој* љубави, никад се у **МАЧКАРЦУ**, чак ни шапатом – није расправљало. Љубав није била тема дијалога, а нарочито не полемика. Ако се о њој говорило то увек беше монолог.

Један би казивао уопштено. Сликвито би градио себи, и пред собом – *појам љубави*, мада се трудио да изгледа како то чини другима и само због других: Љубав би се могла дочарати, казује љубавни неимар, а тако и доживети, казује – као најсјајнија месечина. Нај-нај-нај-сјајнија, разумете ли, замислите је, ви синови електричних бандера и канделабара. То је месечина на којој можеш читати, читати и прочитати и најситније слово. Слово словцета. Неко је и ноте, разумете ли, каже, под светлом луне и ноте је записивао. Не сећам се ко беше, али свећу му ускратили дебелокошци, својта без срца, сорта дебелогуза, разумете ли, али он ипак компонује себи мале ноћне музике и месечеве сонате. Видите ли, каже, како се у мрклом мраку сребри стаза тог светла, разумете ли, блешти као јасан пут ка некој зори. Знате ли, каже, разумеју ли то ваше бандерашке душе, колико је мрачна ноћ, како је мркла без месечине? То је црна, то вам је најцрња ноћ. То ти је тама неописива. То је ноћ у ноћи, па још у једној ноћи. То је као у неком... у оном рогу... брлогу – како ли се већ каже. Ту јесмо као ослепели, каже, разумете ли, држиш се са слепим братом руку под руку и оба јаучете. Мајчице мила, премила, каже, ето смо сасвим изгубљени у црнилу. А колико год да нас

је, у таквом црном, у људском слепилу увек јеси сам, и зато јесмо најсамљи, и стојимо сред једне језиве, најјезивије стрепње. Стојиш шћућурен иза очних капака као под ћебецентом навученим преко главе, притајен у себи, каже, као кад се кријеш у густом грмљу. Само што нам је ово невидљиво, можда и непостојеће, можда нас нас ни од чега не може, нити уме сакрити. Мрачни је то мрак, разумете ли, нај-нај-мрачнији, а ми цептимо, ми чекамо. Чекаш да ти светло покуца на окна очију, да лупне као зора о прозорске капке, разумете ли. Такав је мрак, и још црњи, каже, и најцрњи је – живот без љубави. То је слепа ноћ, ноћ је глува бити без љубави, без љубави трајати јесте једна бескрајна грозна ноћ, ноћ грозоморна, она која те доживотно налије мраком, као што је црно вино залило овај заувек умрљани столњак.

Други је говорио прикривено, заклоњено, двосмислено, штуро: мом пријатељу, 'ма, не знате га, десило му се ту скоро да тол'ко заволи, да неизмерно пуно заволи, и да воли-воли до неиздрживог бола, тол'ко јаког, раздирућег, да поче себе мрзети, очима се не може видети – па кажем: не знате га – сва је огледала поскидô са зидова; није тај, 'ма, ко је – да је, ал' сад мисли да само тако, тако силно се мрзећи, презирући себе, сад само тако може волети, једино тако, тако он мисли – уме љубити; и што себе више мрзи, понижава се, јесте – и ниподаштава – 'ма, не знате га, каже да је све више и више воли и воли. 'Ма, кажем, не знате га, ко је – да је, али обожава је кô богињу богиња, клечи пред њом дубље него што је ико икад ничице падао пред самом, да нас не чује Стеван Стив – пред богородицом.

Трећи је непосредно износио осећања, неприкривено, како је знао и умео, речито, муцаво, огорчено, занесено: на срцу ми је луди камен, пријатељи, и нема ми помоћи, јер све ми је ништа, и живот ми је ништа, и смрт је ни-

шта, а она ми је све. Остали ћутке слушају, или се праве да слушају и прве и друге и треће. Све док имају шта казати. Све док им се свако на свој начин не исповеди, док му у души не лакне, док не одлије из себе вишак бола и туге, или одаспе претек радости и милине. И велика мука, страшна несрећа, и неизмерна, бурним усхућењем заковитлана срећа – самом човеку често јесу насавладиве стихије. Свакој усамљеној души терет су убитачан. У самоћи су неиздрживе прекомерности и ружних и добрих осећања, јер нам се све добро и све лоше догађа само због других, увек ради других. Други су нам капија блискости, праг су љубави, наше љубави, и ми јесмо праг њихове љубави, оног јединог што стоји наспрам разједајуће, свеобесмишљавајуће самотиње. Било какав скуп, заједница, дружина људи без узајамне љубави – тек је буљук згомиланих, булумента слична хрпи ствари, бездушних ствари које, и кад су изложене у савршеном поретку, поређане по диктату велике, добро прорачунате домишљености – постоје без власти-тог циља и смисла, мртве у камари мртвих.

Данас би многим то могло изгледати невероватно, али у љубав се тада, у **МАЧКАРЦУ** некако прећутно, неизговорено, онако подразумевајуће – просто се веровало. Због ње се зором враћамо у сив, крмељив живот, како је једном надахнуто изговорио Скерл, и због ње пристајемо на општу баналност дневне светлости. Љубав им је била као мост, као мостић, као узано брвно, брвно над провалијом ништавила – казивао је Михајло, и други казиваху њему. Мост за који један мисли да га је нашао и тихо га прелази, срећник!, и мост који ће други, томе се нада, тек прелазити јер га тихо тражи. А све остало било је бучно и жучно. И све је то било давно. Прадавно. Јер кад је Миша М. Скерл крочио у кафану затече је изнутра непрепознатљиво измењену намештајем и људима.

Хладна светлост зрачи из неких изувијаних стаклених цевчица.

У стерилном амбијенту све блиста.

Камени столови.

Хромиране металне столице.

Кристалне пепељаре, никловани чивилуци.

Заслепљујући блеште углачана огледала.

И беле прегаче послужитеља.

Крећу се тихо.

Нестварно.

Попут сабласти.

Тако изгледају и посетиоци које затиче.

Као наликани.

Седе ћутке. Непомично.

Иако их је много – сви јесу сами.

Предано загледани у своје чаше.

Уроњени у своје шоље.

Као атоми минерала у кристалној решетки, распоредили су се на скоро у центиметар подједнакој међусобној удаљености окрећући леђа најближем суседу.

Шанк пуст.

И некако леден.

Сачињен од нерђајућег, сребрнкастог метала.

Личи на сто где они томе вични обдукују лешеве.

Јави се помисао о мртвачници.

Седајући на металну штркљасту столицу, већ на поглед сасвим неудобну за дуга ноћна седења у оним густим никотинским маглама што се некад овуда беху ваљале под светлом ниских, мувама упљуваних лустера, по први пут осети да је и он, исто тако неповратно и некако отуђено, у себи измењен.

Посматра у једном од безбројних огледала неко своје незнано, измождено ЈА.

У њему, као у великој тегли, види сопствену душу како беживотно плута.

Плута у себи застакљена и умртвљена, налик препарираном живинчету у анатомској посуди пуној прозирне блиставе течности.

Откуд ви овде,
велеумни Грофе? Нисмо
Вам се надали. Где Вам је
контеса, брацика, њено
гордочанство, Ваша тâшта
ХИПЕРАПАТИЈА?

Ах, праштајте
простоумнима! Нисмо то
знали. Ех, примите наше
саучешће. Их, как'а штета,
одапела Вам горда
НУПЕРАПАΘΕΙΑ.

Дођох на право место – помисли Михајло Скерл спуштајући лактове на мермерни столић.

Мртав мртвима.

Покојни покојнима.

Чекаоница за погреб. За укуп. Чекаона.

Ох, па Вама сад мала Слобода остаде без мајке.
 Ух, јадно дете. Сироче неуко, слабашно, негде Вам
 залутало. Па нам дођосте овде да је тражите.
 И нека сте. Дошли сте на право место. На дну ових
 чаша почива слобода. Ах, једина људска слобода.
 Овде се то гаји. Ракијске чашице су јаслице
 слободе. Ех, жестина омамљујућег заборавља. Их,
 моћ хемије, алхемије. Ох, сила бистрих алкохола.
 Ух, толико умовање, толико речи. Толико казаних.
 И још више неказаних. Толико мудротупије, како
 је некад говорио Стив. Стари добри Стефанос. Сад
 у некој српској кафани у Ванкуверу или Калгарију
 позива окупљене на „мудрост срца“. Ако тога тамо
 још увек има. Таквих кафана и такве мудрости.
 Толико си умовао, брацика Грофе, а стигао си до
 оног што зна сваки јадноумни надничар. До љуте.
 До брље. До мученице. Да њом потопиш, да њом
 удавиш, као и они, оно мало што је остало од
 живуцкања.

Само још да се умре. Па ме овако, као ове згрчене,
 помисли, ове залеђене, зачиње горки монолог у себи, ове
 почивше, мисли, ове *Requiescat In Pace*, урођене у мукло,
 у глуво, као у камену урну, исто ме овако, мислиће, као њих
 ме имају R.I.P. нашминкати.

Успавао си се.

Заспао на стражи.

Да ниси поверовао?

Поверовао оном трансатлантском кретавацу?

Гле, као да јеси.

Јеси!

Поверовао си.

Ниси то помислио,

али јеси поверовао.

Негде испод мисли.

Неопажено.

Од самог себе неопажено,
 али поверовах, поверовах, поверовах
 како се Историја, замисли – зауставила.
 Опустео си се, брацика Грофе.
 Све ти је стало.
 Мирује.
 Као вода у базену.
 Питомина .
 Питома питомост.
 Сад се спокојно имам љуљушкати на површини живота
 као на гуменом душеку.
 Јер историја је отегла папке.
 Тако је трубио и раструбио онај прекоокеански мудротуп.
 Белоглава му орлушина раширила крила над светом
 као смрт над умирућим.
 А тупоумни Φ . Φ ., онај лупетавац трансатлантски,
 белосветски Φ ранц Φ у,
 савио дланове у тубу.
 Па нам затрубио и труибио као анђео апокалиптични:
 Цркла вам је Историја, свете наивни.
 Мандркнула тупани, глупани, кашику бацила.
 Сад можете само да је мумуфицирате.
 За успомену далек-далеким потомцима.
 Трајање вам има бити једна мумија у нашој сенци.
 У дубокој сенци наше прождрљиве белоглаве орлушине.
 Само да ми редовно са мумије бришете прашину.
 Да ми буде као жива.
 Немо' да вам ми долазимо, бре, тамо.
 Нема 'де, бре, да нам бегате.
 Да се негде, бре, од нас завучете.
 Свет нам дошао к'о џеп. Наш џеп.
 Све смо вас ставили у џеп.
 УСА, НАТО, ЦИА – мама миа, бре.
 Трајање вам нигде више неће мрднути.
 Историја је стала, бедници.

Окончала се.
 Крепала.
 И одсад ће и ваши чукун-чукун-унуци
 живуцкати исто к'о и ви.
 Животариће у овој поганој мумифицираности.
 Ако вам , пре тога, неким пра-прауницима,
 уопште и падне на ум да вам праве те чук-чукунке.
 И ако им у главама буде ичега више
 на шта би им нешто
 и могло пасти.

Долазећи му с леђа, бешумно, као да се прикрада, из дубине овалног огледала израђа авет костимирана у конобара. Не окренувши се, Скерл одговара на угоститељску добродошлицу тако што главом лагано клима костимираним одразу чије очи и даље услужно зуре у његов потиљак. Ако се окрене, чини му се, ова сабласт келнерска има да ишчезне попут Еуридике. Испариће с њом и утваре посетилаца залеђене на позадини огледала. И нестаће најважније, сад му најважније – онај обдукциони, просекторски шанк. Отуда би, ваљда, требало да му доставе прву туру љуте. Прву дозу спасоносног серума против жестоких уједа гује у недрима. Налик опчињеном, обмањујући себе да се то некако збива без његове воље, препушта се том бесмисленом, нестварном утиску као утопљеник матици ледене воде која се заклапа над њим. А заправо, свесно, забављајући се, на трен се подаје опсени. Наслађује се инстант-сујеверјем попут неиспаваног путника чијим се премореним телом разлива блаженство док слуша тандркање ролетне којом замрачује изнајмљену собу. Зато нетремице, пазећи да му волшебно не ишчезне, помно посматра у огледалу одраз конобара који стоји иза његових леђа. Јуродиво пиљећи у стаклени угоститељски лик, уопште се не осврнувши, саопштава му поруџбину: Дуплу лозу! Дуплу лозу и ... и пиво!

– Ду-плу ло-зу и пиво? – глас иза Скерлових леђа, дословно, као ехо, скандирајући понавља његове речи, али звучно уобличене у јасан, наглашено упитан тон. Истовремено, у складу са гласом, обрве на виртуелном лику конобара поставише се у положај суздржаног чуђења.

– Да! Лозовачу.

– ...овачу-вачу-чу ?;?

– Да! Дуплу..

– ...ушлу-плу? И пиво-иво-во... ?;?

– Дуплу лозицу. И пиво. Једно.

– Само мало-ало-ло! ...ало-ло?

– Мало? Само мало-ало-ло?

Добро. Донесите дуплу и то мало-ало!

– ?;?...екате ...еког?

– Не! Никог ја више не чекам.

– ?;?...амо за ...ас?

– Да! За мене. И то није само.

То је све.

– ?;?...иког ...ише?

– Чули сте! Само за мене.

– ?;?... озице су ...оваче?

– Да! Само им тепам. Из милоште.

Јер моје су.

Мислим – биће моје.

Те лозице.

Надам се!

Може ли то?

– ?;? ✓...оже.

Младић који, тако му се чини, само личи на келнера, пре него што буде једва приметно климнуо главом огледалу, задржаће на Скерлу, још који трен, свој виртуелни поглед чију ће унајмљену сервилност на мах замутити спонтана, дакле неплаћена, скоро брижна сумњичавост. Угоститељска околина у којој се срчу врели капуцинери, и пластичним сламчицама муте хладне кафе, а посребреним кашичицама мљацкају воћне салате, чинила је, чинило му се – такву наруцбу непримереном. Нечујно клизну блиставим подом као да уместо стопала има уграђене гумене точкиће.

Можда некима Историја и јесте стала.
 Али такви ће пред њом испасти диносауруси.
 Ишчезли гмизавци. Гмазови.
 И њима је тако било стало.
 И остало.
 Два су начина да се пропадне у овом свемиру:
 – да стане оно што мора да се креће.
 – и кад се покрене оно што је морало да стоји.
 Оно што је ваљало да не мрда.
 Да не миче.
 Дакле и њима је сад стало.
 Атлантским тираносаурима.
 А мени мрдноло.
 Макло се.
 Измакло.
 Онолика зграда факултета.
 Стамена.
 Сесилна.
 Деценијама усидрена на римским термама и каструмима.
 Дубоко темељена на готским некрополама.
 И келтским жртвеницима.
 На ритуалним требиштима.
 На мрким костима винчанаца
 и врачевним шарама печеним у иловачи.

И све се то откинуло.
 Отпловило.
 Ишчупало из корења стогодишња стабла свог дворишта.
 Откинуло балустрада степеништа.
 Покидало сву ону инфраструктуру
 која је допремала чисту
 и отпремала запишану воду.
 Киловате струје. Телефонске импULSE.
 Све ми је то данас почупано.
 У једном налету.
 Сручило се. Ударило.
 Оставило ми кратер у постојању
 као у вилици изненада избијен зуб.
 Остаће ми само прамење памћења.
 Да вири из рупе.
 Да подрхтава као крајци жилā,
 као патрљци откинутог уда.
 Остаци руке, ноге, главе коју захвати вршилица,
 гусеница багера, фабричка трака.
 Онолика зградурина,
 а данас ми отпловила као љуска орахова.
 Однело је као шмрк чистача улица
 кад дохвати празну паклицу цигарета.
 И с њом отплови и опушак, бившег јој укућана,
 сад нешто непотребно,
 ником више потребан пикавац.
 А пре тога, пре овога, и мој се брак,
 још откада,
 баш тако покренуо.
 Лађица се љуљала усидрена.
 Љуљала се, љуљала, па се одвезала.
 Она је одвезала.
 Она је то учинила.
 Размрсала је петљу оном ручицом
 коју сам толико љубио.

А можда сам и ја.
 Вероватно и ја.
 За обе стране Љубави, и за лице и за наличје
 – потребно је двоје.
 Макар двоје.
 Сад је лађу захватила струја.
 Повукла, одвукла, насукала на хрид. На једну оштру.
 То је најоштрија хрид у плићаку затуреног бивања.
 Занемареног постојања.
 То је хридина разочарања.
 А крај ње страшни вир презира.
 Разочарање & Презир – Сцила & Харибда сваке Љубави.
 Све што плови животом, ако ту забаса, ту има и да потоне.
 Прво те нешто очара.
 Неко.
 Чаробан је.
 Чаробна.
 Дивна је.
 Диван.
 Волимо.
 Напну се једра љубави.
 Оонолики океан и толике буре имају се препловити.
 Све су то барице и поветарци за Љубав нашу.
 Љубав наша је лађа натоварена чаробним.
 Чаролијама.
 Крцата очараношћу,
 као колонијални једрењак зачинима,
 свилом и бисером.
 Чудима оријенталним.
 Тако је било до синоћ.
 До неког тамо синоћ, прексиноћ, прасиноћ
 Чиста чаролија.
 Да се ослепи.
 Онда је јутро,
 неко мутно јутро,

једно је јутро освануло у разочараности
 као тугаљив дан у јесењој магли.
 Мамурлук.
 Нема чаролије.
 Чаробњак је заћутао.
 Волшебност му се скрила под склупчани језик.
 Био је пророк, маг, звезде је брао као сочне крушке.
 Било му их пуно крило.
 Сад, у овој магли, то је превејани илузиониста.
 Преварант је, гле, користио дупло дно. Гад.
 Гадни гад. Где су ми биле очи.
 Разоткрио му се трик.
 Чаролија је била шала.
 Јефтина игра.
 Дивно се оголелео до бедног,
 чудо се окренуло у јад, у плитку забаву.
 И нека је!
 Сад одједном, у овој магли,
 у којој живот јасније но икад
 показује своје право лице,
 испада да баш тако и мора.
 Разочараност је попут хладне воде
 која разбистри крмељиве очи.
 Раз-очараност.
 Јер стварност јесте маглена природе.
 У тој маглуштини далековидост није од помоћи.
 А кратковиди се неће саплести у пипавој магли,
 у скученом,
 поготово неће на животном прагу.
 Кратковиди пипа око себе, броји кораке, рачуна.
 Идеали далековидог су неки ономаглени привиди.
 Такав уобрази непостојећу прозрачност бивања,
 такав измашта пределе чији се бескрајни видици
 сплићу у најсложеније од свег постојања
 – у чворове смисла.

А кратковиди зна да су маштарије сањарије.
 Зна да су сњарије детињарије,
 а живот је непрозиран.
 Живот је мутан и прост.
 Захтеван, али скучен, али плитак.
 Плитак, најплићи.
 И неиспуњиво шупаљ.
 То му јесте једина бескрајност – празно.
 Празнина.
 У плићак живуцкања,
 зна кратковиди,
 неће ти стати ништа што и само није плитко.
 Неиспуњиву шупљину живота
 можеш заваравати само играма.
 Празним играријама.
Ринге ♪-ринге ♪ раја... Али ова је досадила.
 Досадила је Њој.
Дошó чика ♪ Паја, па појео ♪ јаја.
 Оглода јој живот пречисту очараност
 до голе досаде.
 ♪♫Једно јаје ♪ мућ'.
 Мућак.
 Јалов.
 Беласа се сирова кост разочарања усред постојања
 као онај библијски балван у оку.
 ♪А ми деца ♪ чућ' !
 Љубав је пала у вир презира.
 Мућак.
 Потонуће и у мржњу,
 ако презир потраје,
 ако се јалови пајац брзо не удаљи, не уклони.
 Мора се мрзети ако се волело.
 Ако се много много волело.
 Мора.
 Много, премного, а испало недовољно.

Тако се рађа мржња.
 Севне у срцу између једног очекиваног и једног пруженог.
 Другог је је било мало, премало, то је минус,
 А првог беше превише.
 Плус.
 Тако настану два различито наелектрисана пола.
 Кад се примакну на длан раздаљине тада заварници.
 Сучеле се.
 Разјапе своје позитивне и негативне чељусти.
 Ко ће кога прогутати.
 Чије је ждрело презира дубље.
 То је мржња.
 Све друго и другачије – није.
 Друго је бес.
 Друго је гнев.
 Порив за опстанком.
 Самодобрана.
 Освета.
 Пакост, разјареност, злоба ...
 било шта – само не мржња и мрзети.
 Није, јер пре свега тога нико не мора бити вољен.
 Нити је био вољен.
 Био је странац.
 Био је случајан.
 Било ко.
 Ико.
 Нико.
 Туђин.
 Душманин.
 Тада је бес, и гнев је, и јесте освета.
 А мржња је увек наличје распаране Љубави.
 Увек.
 Наличје лоше ткане, недоткане Љубави.
 Потка је изневерила.
 Под склупчаним језиком чаме бивше волшебности.

Плетиља је била брзоплета. Плела, не доплела.
 Сад је мржња.
 Рашчаролија наспрам чаролије.
 Чисти презир наспрам бившег дивљења.
 Тако тоне лађа.
 И моја.
 Можда је и потонула.
 Залуд гледам у модре видике своје Љубави.
 Буљим унезверено,
 као по обали искупљене мајке, сестре,
 очајне жене рибара,
 док на црном обзорју мора бесни велика олуја.
 Ишчекују.
 Али неко драг,
 предраг,
 више се никад неће вратити у луку.
 Никад.
 Тако сам и ја остао да пливам по овој мртваји
 као комад ником више потребне бродске опреме.
 Нешто површно, бивше, лагано.
 Шупље као плута.

Келнерски се фантом дошаптава са дежурним про-
 сектором за шанком. Овај начас застаје с мућкањем кок-
 тела бленући у Скерлов потиљак. Скерл, онај други, онај
 из огледала, гледа га право у избуљене шанкерске очи док
 оне расту ли, расту над нерђајућом тезгом, над коцкицама
 леда, над кришкама лимете. Запањеност, осећање које га је
 дочекало чим је крочио кроз електрична врата, и које се
 некако споро гаси у њему попут флуоросцентне светлости
 на екранима старих телевизора, а можда и фелерична за-
 кривљеност огледала, дакле, тако удружени, психички и
 физички фактори изобличавају барменово лице, карикира-
 ју га у тако грдну и смешну маску да се Михајло, и против
 своје воље – први пут овог дана насмеја. Сад гледа како се

сред огледала смеје од срца, иако то срце још увек јесте усред ојађене душе. Гледа се и види како његов спонтан, раскопчан церек изгони из огледалских призора онај сабласни утисак. Попут зоре пред којом ишчезавају авети тако му се пред смехом уклања свака сумња у збиљу онога што види. До дна је искапио своју кратку *espresso*-празноверицу. Место на којем се нашао, људи, предмети и збивања, сад изгледају стварнији него што би то желео. Зато се осмех замрачује, ролетне спуштају, на неком каучу унутар себе сад наручује један психотретман, једну *експрес* анализу:

Као зимљиви дедица ћебетом,
буновна душица,
ова задремала,
ова на стражи заспала,
пожеле се огрнути привидом,
утварама из кафанског огледала.
Заклонити се од света као дете које дланом покрива очи.
Или неким сујеверним гестом. Повући се за уво.
Пљуцнути преко рамена.
А по рамену те куцне живот,
као кондуктер који проверава ко ли му се ту и како вози:
Как'о те бре црно сујеверје спопало, брацика Грофе!
Не ваља ти бре карта,
воз си бре 'омашио, бре рођо бре!
И как'и црни фантоми, беле авети, как'и бакрачи и опсене!
И овако сабласни стварни су кô камен!
И Јесу!
Као зид камени.
Као тврда земља.
Зато им и јеси окренуо леђа.
Дупе. Њима.
И тамо њима. Онима.
Задњицу.
Гузицу си, овој и оваквој и онаквој јави.

Одувек.
 И свима.
 Овако окамењенима.
 Камењу.
 Каменчинама.
 И свету њиховом каменом.
 Окамењеном.
 Само се привремено склоних овде као рањени вук.
 Сврнух у ову јазбину да рану олижем,
 да је курјачки преболим.
 Још ће се мој урлик орити над њима,
 над овим живинарником.
 дизати до орловских висина.

За шанком је био мали застој, конобар правда спорост којом је стигло наручено пиће. Застоја је било, али због консултација. На брзу руку формирана комисија, састављена од њега, другог конобара и шанкера, процењивала је треба ли испунити ту бизарну поруџбину, или госта „замолити“ да напусти локал. Изглед и понашање Михајла Скерла, ћутке загледаога у свој одраз у огледалу, брзо су оцењени као безопасни у сваком угоститељском смислу те речи. Мали застој, господине.

Ништа, ништа, ионако је све стало. И сама историја. Скроз нам зарибала. Нисте чули? Тако каже мудро-мудри ~~Ф~~ра-~~Ф~~у. Не! Није Кинез. Они су само мудри. А ови су мудро-мудри. Као дупло голо. Не играте доминe? Бацила је, каже ~~Ф~~ра-~~Ф~~у кашику наша стара маца повијести. Више се не шета са баком по крову. Нисте чули тај виц? Нема везе. Још сте млади. Толико је клиберења пред вама. Али зато плове зграде. Нисте чули? Читаве институције су заплотивиле. Отплотивиле. Потонуле. Институције поретка, сврхе, смисла. Чак и брака. То сте чули? Наравно да јесте. Сви су то чули. Чак и нешто данас тако нестално, тако непоуздано

као што је брак, и то се одважило да заплочи валима бурног живота, да се откачи од обале.

Једним реским, али тихим: „Извините, морам да...“, вешто убаченим у прво клонуће Скерлове дикције, као што се нападач убацује кроз рупу у одбрани, изводећи оно што се у рату и спорту назива противнапад, конобар му прекину монолог. Потом безгласно, аветињски ишчезну из видокруга огледала, али Михајлу се учини, тако душа осети, да му је реч пресечена бучном и гадном псовком, и лупњавом тешких врата која му неко безочно затвори пред носом. Душу болно ошину заглушујућа тишина. Спонтано, свикнутим, одавно некоришћеним, али никад заборављеним покретом сасуо је пиће у грло. И опет заклокоташе речи. И опет у њему.

Тако се и једрилица мог брака преврнула.
 Ко зна откад се још била накривила.
 Нагнула се,
 и само чекала први поветарац.
 Ветрић неког слепог случаја.
 Да је искрене, да је обори.
 Барка Љубави моје.
 Тону бела једра,
 бела недра,
 и онај плави натпис на прамцу,
 оно небеско плаветним накићено „Клара“.
 Само ја одозго пливам, насред суре пучине.
 Плутам као бивши пампур давно испијене бутељке,
 неког откад заборављеног вина.
 А одоздо ме већ њушкају рибе.
 Жив ли сам?
 Дишем ли?
 Да ли им још мрдам? Или јок!
 Или ми је душа већ на пладњу?
 И гозба може почети?

Лоза тешко да ће добацити и једноструку меру оних старокафанских доза, а пиво, као неким магичним умећем, беше претворено у мање и од малог. Али и та „апотекарска“ тура са „**М-малим²**“, како их пред келнером подругљиво назва, била је довољна да се Михаило Миша Мишел Скерл почне спуштати у мутљаг сопствене свести, не би ли тамо некако напипао, нагазио ону гују гнушања. Омамити, намамити, уловити, умирити. Подићи камен са душе под којим се гуја склупчала. Ту каменчину која се годинама обрушавала и обрушавала а да није то ни опазио, али данас јесте, данас се коначно урушила, сручила усред ЈА.

Као да се налива чистим спокојем, а не алкохолом, осећа како му се нутрином шири безбрижност нужна да се на пропланцима душе појаве рашчупане, распасане мисли. И онда се могу тако разуларене, разгаћене, до миле воље каљати накупљеним унутрашњим глибом, гацати по њему попут неодгојеног детета које намерно ципелом лакованом гази по блатњавој локви. Једним по једним ракијским гутљајем спушта се у мутљаг хтења, у блатиште памћења, у корење жеља, секући за собом грану по грану на којима чучи, то види, јасно у себи види како, с канцицама уредно подигнутом у гест опомене, на гранама душе чучи једно здраворазумно задружно јато пало на стабло његове савести. Не ваља се – креште – не ваља се **кре-кре**, то се **кре** не ваља. Одмахује руком на то грактање, на то „не-ваља-се“ крекетање, кокодакање, одмахује у себи, а споља замахује ка дежурном келнерском фантому како би поновио „апотекарску“ поруџбину. Утихну јато њему, а око њега, у никлованој мртвачници, у непријатној тишини, *de mortuis nihil nisi bene*, једва чујно звецкају тацнице и вилице и други инструменти, славина за шанком хучи као водопад, апарат за кафу је шиштава локомотива, посетиоци смерно чекају да у ресторанском пешчанику исцури прописано им време. Онај он у огледалу, загледајући кад ће просектура послати

следећу лозу и од малог јој мање, несвесно подстакнут нелагодним људским муком, хуком водопада, хуктањем локомотиве, почео је беспосленим прстима добовати по мермерном столићу. Споља то звучи као припрост ритам: дум-дум дууум – али изнутра, јекнуше тактови марша и у њему се заори:

♫♫ *Спремте се, спремте...* дум-дум дууум♫
♫ дууум ♫ дум-дум ♫ дууум-дум ♫ *да бууде* ♫♫

Види, види, обраћа се свом одразу, како ми Грга, попут опаког вируса, ували ово четничко: ♫дум-дум ♫дууум♫. Тако се некад, сећаш се?, излазећи из биоскопа, где увек за то орни партизани таманише у неограниченом броју разне окупаторе и искључиво *домаће издајнике*, КУПУЈМО САМО ДОМАЋЕ, звиждукала се, попут сланих грица заразна мелодија оне немачке песме. Како се само, сећаш ли се?, беху згражавали старији пролазници. Још су живо памтили лимене уличне звучнике, **Hier ist...**, одакле им гласно, прегласно, **...der Soldaten Sender Belgrad**, данима, годинама трешташе то:

„♫ **Lili, Lili** ♫ **Marleeen** ♫...“

Колико су претили, сиктали, викали, свако беше уверен да се у тој песми помињу, сећаш се?, страшне и увредљиве ствари. Некако се од неког „поуздано сазнало“, да су то биле на смрт моћне поруге коју су ти подли Немци, а можда и неки, никад ником приказани, неки оксиморонски, неки **страни издајници**, смислили за оне одрпане шумце, за оне које су називали бандитима, за наше. То је било једно „не-сме-се“, **verboten**, за које смо тад „поуздано“, мајке ми, сазнали, сећаш ли се?, откуд је и шта је, кеве ми, сине, па смо њиме изазивали „маторце“. Забављало нас је да их тако „ложимо“, иако смо и ми, наравно, навијали за „наше“.

У срцу су нам били Тихи и Прле, серијски терминатори Швабова, и Валтер који је бранио Кинески зид и Суецки канал за браћу Арапе. Али то је било очекивана наклоност, дозвољена, досадна. Гестаповци су били сурови, бездушни, али увек су испадали глупи. То некако није ишло једно с другим. Некаква је памет била потребна за толико зло. Није зло људско печурка. Али звиждукање непожељне мелодије била је мала авантура. Увек узбудљиво кршење правила којима су нас учили од рођења, која су нам наметали без објашњења, као „ваља се“, као „мора се“, као „пристојно“, а што се мора није тешко, иако често јесте. Увек јесте. Тешко, претешко Тако смо из „чиста мира“, они би рекли из „обести, болан“, гађали камењем прозоре на неком стоваришту. Потом би бежали од звекета срце и скривени од потере дуго се, дуго, вандалски церекали. Требало је ма како, ма чиме испунити сталну унутрашњу празнину у којој смо одрастали, на трен заварати духовну глад у којој су нас држале сталешке и друштвене прилике једне исто тако гладне, духом несвесно огладнеле средине. Звиждукање „зликовачке химне“ – некада се то означавало страшном речју: **јерес**, буктале су ломаче и шкрипала вешала; а сада се то именовало доброћудније – младалачким бунтом, од другога научника научно доказана фаза одрастања. И ми смо тако одрастали храњени идеолошком сламом, понекад обесно палећи ту сламу, а само су шкрипали зуби „првобораца“, ако их је још било у тим вилицама, педагошке ћушке су биле забрањене, и падале су за нама немоћне, са прага старости хитнуте клетве. Забава је трајала све док нам са Запада, с оног настраног, трулог, капиталистичког, занимљивог Запада, није стигла и англо-саксонска верзија тог шлагера. Онај на енглеском певан нафталински хит где се као и у сваком шлагеру, као и у сваком хиту, уопште и не помишља на непријатеље, на бандите и на плеоназмима или оксиморонима склоне издајнике, већ ноћни стражар уздише за одсутном вољеном, за далеком драгом, ах!-Лили,

ох!-Лили, чезне се за жељеним очима, жуди за љубљеним ах!-уснама, ох!-рукама и другим ах!-ох! деловима тела. Лили-Лили, ох! спојиће се опет наше сенке под светлом уличне лампе, и љубићемо се ах!-ох!, цмок!-цмок!, под латерном ноћном, **die Laterne** Лили, мазићемо се ах!-ох! загрљени; спреми се, Лили, спреми, плахни се мало. Сад је и Грги дошло да се за нешто спрема. Само што није одабрао безазлени окупаторски шлагер. Јер није то онај Грга Гргеч, пуноглавац, створ слатководни. Сад је Грга кавгација. Грга гневни. Нагиздао се белим орловима, главама мртвачким. Покриле га круне и кокарде. Сад је тако. А некад му се она риђа ћуба, једва се разабирала од црвенила петокрака. Звезда до звезде, сећаш ли се? , као атлас звездани. Покретни звездани атлас. И оно његово, оно славно, сећаш ли се:

**„'Ајмо, 'ајмо навијачи.
'Ајде -'ајде, 'ајмо -'ајмо ...“**

Сећам се, сећам – клима му онај он из огледала. Сећа се, а прсти му и даље о мермер дум-дум, добују ли, добују. Иако је већ пристигла и следећа апотекарка са сестрицом, оне близнакиње сијамске с колегом **М-малим²**, ево – већ се и гуцка та нова тура; ипак прсти, као да их је опсео дух изумрлих телеграфиста, марљиво куцкају о мермер дум-дум, дум-дум-дууум, само што то више нису тактови четничког марша. Из удаљених, из врло далеких сећања сад стижу телеграми у ритму Гргиног старог рекламног слогана. Из затомљеног, затрпаног памћења упорно стиже једно: 'ајде-'ајде, тапа-тап, стиже: 'ајмо-'ајмо, тапа-тап. Прсти, клапарају ли, клапарају, тапа-тап, о мермер столића, попут точкова вагона по железним шинама. Сећам се, сећам се, 'ајмо-'ајмо, памћење не престаје да, тапа-тап, телеграфише, прсти да клапарају тап-тапа, и то га клапарење, тај га воз одводи,

памћење га одвози, враћа до станице на којој се бели табла са црно исписаним:

<p style="text-align: center;">MCMLXXV anno domini</p>

Из воза се искрцава петнаестогодишњи Михаило Скерл. Поново је Шоми. Шомика. И његови „ортаци“ (смешан говор старијих мангупа називао би их *пајташи-ма*, а досадни језик родитеља и наставника – *другарима*) сви његови *ортаци* јесу из насеља које зову **Блок 170**, и сви имају по петнаестак година. Сад им се над главама вијоре белим пругама прошаране клупске заставе. У рукама су печене семенке бундеве и сунцокрета чије љуспице безбрижно пљуцкају по бетонским степеницама трибина. Прво чују, а потом и виде Гргу, на свим престоничким стадионима знаног, прослављеног Гргеча. Виде га како се споро креће кроз живи песак људи, и детињасто се клибере слушајући оно чувено:

**'Ајмо, 'ајмо навијачи:
капе, капе, заставице!
'Ајде и ви гледачи:
сусам, сусам, ораснице.
'Ајмо, 'ајде... 'Ајде, 'ајмо...**

То прво, како ће Скерл сазнати касније, тек десетак година касније, то намењено „навијачима“, од рестлова пабирчених из хрпе одбачених остатака тканине, која се расипно нагомилала у већ недогледно брдо израсло сред задњег дворишта захукталих погона фабрике над чијом се улазном капијом гордо кочопере метална двометарска слова натписа:

БЕОГРАДСКА КОНФЕКЦИЈА

беко

— дакле, те „...*капе,капе, заставице!*“ — то од текстилних отпадака шије и везе, млада Гргина жена. И то врло умешно и ваљано, тако да „*личи*“. Ама женче, мајке ми рођене, баш ти личи. Заправо, петокраке понекад изгледају као корњачице, а боје на заставицама знају заузети погрешан распоред, али зато је све одлично сашивено и зашивено. Јер она је једна ишколована „шнајдерка“. На ољуспаном зиду, тек одскора зачињући свој суживот са мемлом и плеснима Гргиног кућерка, још увек се беласа диплома:

Кастински јачице та горда вре-
привремено неза-
рене речи, као и
сложенице, јесу све-
ја свакодневно па-
неба. Громка обе-
ка лична невоља и
блеми јесу, како
тек привремене, са-
ће. То се зна. О томе сви говоре. Новине. Телевизија. Политички секретари. Партијски активисти. Комитети, депутати, делегати, кандидати. Привремено незапослени и привремено запослени на привременом раду у привременом иностранству. Јер интернационала биће људски род:

**СРЕДЊЕ
СТРУЧНЕ
ШКОЛЕ
ТЕКСТИЛНЕ
СТРУКЕ**

на чијем је дну
калиграфски исписан
три године стар
датум.

статус младе кро-
мена одређују као:
послена. Тако упамноге оновремене тлуцава јемства кодају с политичког ћања власти да сва сви друштвени про-сад, а тако и заувек, мо тренутне неда-

„*Ко* ^{♪♪} *друкчије* [♪] *каже* ^{♪♪♪}
[♪] *клевеће и лаже*...[♪]

*Јесте,
другови,*

ЂЂЂ

лаже бре!

ЂЂЂ

*Лаже, то значи – да је лажа, значи – лажљивац,
и према томе клевеће – јер све се оне,
другарице, и, овај... другови, све те...
значи, овај, невоље, и све те, истичем другови – недаће,
исто тако и другарице, све се то лошо према томе
неизбежно се, је л', има отклонити
у тој значи, је л', будућности;
а што вам се, другарице, љуља,
и другови, ова говорница? **А-а!**
Па морате то, према томе,
боље причврстити, притегнути јаче.
Кол'ко је климаво само што вам нисам значи пао!*

Има се „*то лошо*“ једном отклонити, једном у једној рајској, надстварној, нестварној будућности, али ипак сасвим сасвим извесној, за све извесној осим, наравно, за клеветнике који лажу па су зато, наравно, лажљивци који клевету. Ништа лоше, ништа црно, никада неће и не може, јер како би и могло стићи до **будућности** која се у тим небеским обећањима увек најављивала спарена са придевом „*светла*“. А будућност се, јер баш то и јесте претежно у њеној природи, и управо по томе и јесте будућност, дакле, светла ће се будућност показати непрорачунљивом и неурачунљивом, односно – неизвесном. Оно кастински **привремено** за Гргиницу испашће доживотно. Неотклоњиво. Као рођењем стечена боја коже. Или краћа нога. Али ни она ни Грга то још увек не знају. Године су седамдесете,

стадиони пуни, мисле да им добро иде. И кројачкој душици не пада тешко да у мемљивој потлеушици и повијених леђа проводи сате над тим навијачким шићем. Из суседства долазе жене. Наруче хаљину. Блузу од жерсеја. Цицану кошуљу. Цена и каквоћа рада испале добар, сложан двојац па је изнели на глас у целом крају. Не стиже да прими све поруџбине. А биће и боље. То се зна. О томе сви говоре. Новине. Телевизија. Политички секретари. Пароле. Биће боље. И боље. И јооош боље. Све те изливене тоне, ископани кубници, пожњевени метрички центи, конгреси, регреси. И „њихов“ **беко** пурња ли пурња у три смене. По белом се свету развозе камиони и камиони свеже конфекцијске робе. Грга их лично пребројава. Мајке ми рођене, женче, ма само ти клизе и клизе ти шлепери кô оно каледонт из тубе. Пребројава их, и „дванес“ дугих сати уписује камионе у дебелу, укоричену и од „празна“ бурека умашћену бележницу. Све док не одседи своју дневну смену у чуварској кућици згуреној под двометарским словима главне капије. А сутра ће тако и дванаест сати ноћне смене. И трећег дана – зна се: слободан. Јер тако је у овим гордим временима. На то непрестано подсећа и натпис окачен о зид радничке мензе:

8 сати рада
8 сати одмора
8 сати забаве

Само што је једном неко, а ко – то се никад није сазнало, иако беше долазила и НАРОДНА МИЛИЦИЈА да испита случај, и догађај су данима и жестоко „жигосале“ **ВЕЧЕРЊЕ НАРОДНЕ НОВИНЕ**, па опет нико се није нашао, нити да грижен савешћу призна, нити као друштвено одговоран, макар и анонимно, да укаже на оног који је мастиљавом оловком и неисписаним, квргавим рукописом, испод

речи „**з а б а в е**“ дожврљао: **ЗА РАДНИКА ЛАБАВЕ УА ГЛAVOЊЕ** Седмицу се дана, колико је догађај памћен, здушније сркао пасуљ под стропом радничке мензе и смех орио чешиће. А баш тако је стајало и са Гргином обећаном осмочасовном забавом. Баш лабаво-лабаво. Јер, кад би дошло време за ту прописану забаву, он се товарио паковањима шећерлема, китио грбовима и заставицама попут каквог диверзанта гранчицама четинара, и кретао у недељни десант на неки стадион.

Али биће боље. И боље. Тако на кројачким пробама, преко шољица кафе, Гргиницу уверавају и оне старе и ове нове комшинице. Ове охولة станарке облакодера који незајазно ничу гутајући дотрајале приземљуше Гргиног суседства. Биће боље – наговештава и безбрижна дечија цика што се васцели дан ори из новог насеља. И раздрагани тутањ којим понекад пројуре блатњавим сокаком, предвођени петнаестогодишњим Мишом Скерлом. Лично он, Шоми, Шомика Скерл, открио је својој дружини запуштену сиромашку махалу као простор неизмерно занимљивији од њихових асфалтираних, високим гвозденим мрежама омеђених игралишта. Биће боље. Биће боље дијете, биће што није није било, шушља и остарела, скоро ослепела Гргина мајка док на другом крају стола, пипајући сече тврде, мрке штапиће од топљеног шећера и умотава их у целофан. Дај, Боже наш, Исукрсте, дај нам Боже, дај нам... Старица је задужена за справљање оног што Гргеч, повицима: „*сусам-ораси сусам-ораси...*“ – нуди фудбалским „гледачима“. Биће боље. Женче бре, кô каледонт из тубе, да ми мајке рођене, кô каледонт...

А заправо никад им неће бити боље но што им управо јесте. Дакле, ма како да им јесте, сад им јесте најбоље. А најгоре је што они то не знају. Да знају обазривије би трошили своје сада. Не би тек тако расипали ово какво-такво

најбоље које им је запало. Али то ће се спознати тек деценију доцније. Куку, Исукрсте наш, куку дијете... А сад се надају. Толико се надају да им нада блешти, пршти, распрскава се попут пламеног варилачког млаза који топи челик, пали, гори, пржи очне зенице. Зато сада, двадесет година касније, овај Скерл пред огледалом затвара свом одразу очи, покрива их капцима већ нагорелим од сећања. Куцнувши стакленцетом о мермер сточића пристигли су следеће **М-мало**², & апотекарске Сијамке, а он, жмурећи, пушта да му иза капака ток јетких мисли, попут грког, лековитог раствора, испира опеклине душе, да му натапа оједе настале неочекиваним буктањем давно упокојених надања, туђих надања с којима се напрасно, тако раскрављен алкохолом, ракијски ганутљив, мелодрамски саживео као некадашња биоскопска публика са измишљеним јадима нашминканих филмских љубавника.

Наравно!

Надали се људи, надали и надали.

Зар тад то нису сви?

И тад и сад и увек и . . .

– и заувек.

За-у-век. Заувекно.

Вечно и заувечно.

Нада↔нада↔нада↔нада↔... – надица је људима,

оним сабраним под мутним именом народ,

пук, пучина, пучанство,

људима згомиланим у масу, свет, у светину

– свима је надуцкање пуштено низ крвоток.

Свима и свуда.

Као отпадна вода којом фармацеутски концерн трује,

убија тиху плаву реку, *an der schönen blauen...*

То плови њима заједно с молекулима кисеоника,

с једињењима шећера, масти и протеина,

то их прожима као дисање, плута кроз њих,

таласа се та НаДа~нада~Нада, ваља се споро

али неминовно као Дунав досадно равном Панонијом.

Јер биљке су то.
 Биљчице.
 Биље – растиње људињака.
 Зарасло, урасло, уврежило се у наду
 као колонија корала у подводну стену.
 А шта је корал?
 Тобоже животиња, полип, дупљар– шта ли?
 Прото-звер нека, а грана се, разлистава као зеље.
 И све се нада~нада,
 и пупи док се ~нада~,
 и пасу га, и попасу,
 док се Нада~над^а~Нада...
 Кукавно надање,
 убого очекивање,
 сирото прижељкивање
 – то и јесте за бедне корале.
 За оне урасле у слепу стварност.
 За непомичне.
 За духом непомичне.
 За оне који не умеју, не слуте, не могу,
 не желе у себи угледати властите видике постојања.
 Хоризонте смисла ка којима се ваља запутити.
 Гаји мајка ... cultivo mater, мањ, m̀ere,
 madre, Mutter, mother ...

Гаји мајка до двије кћери. Једну Наду и једну
 Надежду. Једна јој бјеше и јест била онако,
 кô кратковида. Друга јест и биће јој баш далековида.
 Кратковидој Нади васцијели дан свашта-нешто
 'оће се да 'оће имат па имат. 'Оћу, вели, 'оће ми се.
 Та за којекак'им поокколо звјера и за којечим жуди.
 Свака јој ствар има паст за око кратковида, кô псе-
 то алаво што све тура у гушу. Ја л' масна крпа, ја л'
 артија крвава – пачше ти вала неће рећ': јок! Јок ја!
 Тај само лапи. Тако и Нада кратковида. Што гођ да
 јој није – одма' мора бит, чим прије крај ње да је.

Што гођ други има – та би из ове стопе себи 'ћела добавит. Све купи кô как'а крадљива сврака ствар 'нако свјетлуцаву. Све туђе, што гођ пипне, што назре, што се о њу очеше, вала кô крмак каљав о дирек куће – то кратковида одма' и пожеље. 'Оћу, вели Нада, то оћу' имат, и то имат па имат. Та ти гласно ваби себи животић од другог, од туђег, кô жедни усјеви висинама кишу небесну.

Јопе, далековида Надежда, и по седмом јутру, дан ти слуги. Све 'нако вели, наизуст, кô од шеге – биће то и то има бит. Све по дану седмом, велим, докучи, и по осмом вала умије, а други тол'ко не мере вала ни избројат у голој глави. Нема ти боме ниђе те памети голе па да море тол'ке нумере у себи напамет виђет и срачунат. Но море само 'нако, кô и свако: јен'-два-три... – а послѣ зна се, све прст на прст и прст, па кад накупиш, урежи у рабош. А само Надежда умије наизуст назрет как'о седмо што у свијету бива и свако осмо што ти на концу има бит. Све што коме јес' суђено. Види па да га сад таман нема нит кол'ко је сјеме проса. Да га сад нико жив не мере ни виђет, ни слугит. Ниђе га нема, на врби је грожђе, гнијездо кукавичје, ништа, ал' јопе се сјутра то окрене у једно нешто, па се за сваком ствари љуцком, и за сваким створом љуцким – има вућ и довућ кô репина за гујом великом. А све то види, вели Надежда, само ак' се обазре баш далеко и надалеко, понајдаље, а то јој, вели, увијек некако у се. Загледа се, вели, у се, погледа на дно душе своје кô преко деветеро брда. Баш кô други, вели, што гледе испод ока ал'преко плота туђег. Све чкиље, ал' срце им зија у кљусе туђе, у туђ чанак, у туђу руку, у душу туђу. Ал' туђа рука, вели, свраба ти неће чешат. Кљусе кад узјахујеш и појахујеш, вели, па није твоје, то ти ондак горе него га нема. 'Вако,

нит га имаш, нит га немаш, вели, ето си и сам једно тако нит, једно си нитко. А туђ чанак, вели – готов чанколиз. Јер туђе око броји за се, и душа туђа слуги на се, а други ти њој дођу кô шака сламе за потпалит себи огњишта.

Нада се увјек губи ђе гођ да је матер шиље. Забаса кратковида у шуми, загуби се та на ливади, заблуди на тржници, заврљави у школи, затумара на послу, застрани на изборима, заглавиња у браку, то залута у сваком комадићку живота.

Надежда се далековида, јопе, све преко прага сплиће и саплиће, кô да је праг гора највиша. Руга јој се сестра кратковида, та из куће, вели, не умије изић, тако јој вели, а како ћеш, мати, вели, пуштит је так'у, вели, у свијет бијели. И мати јој се зато, јадна, има смијат и све јој се грко насмијат, Надежда – Падежда, веле јој.

Ал' да ви'ш тек ђавла, само прага та да претурри, да батали ружења, Надежда ће у шуми уловит, на ливади набрат, с тржнице донијет, живот јој има лежат на длану кô зрио љешник. Што гођ надалеко бива, па и још има бит – знаће та кô свој џеп. Нада кратковида, залутала, изгубљена, огладњела, ожедњела, васцјели дан зијева у небеса, спас чекајућ кô растиње усахло. Далекотида Надежда уздано слути. Јер се узда у се. Живот јој дошô знан кô свој длан, кô џеп јој набрекô, све јој пуца од пуна бивања. У себе се уздат, вели, уздат се у се – јест човјеку једино ваљано надање.

Ал' залуд, кад мајка вавијек вели: 'Де, 'ћери мила, Надо моја кратковида, потеци у шумицу, скочи ми на ливадицу, иди на тржницу, упиши се у школу, у књигу вјенчаних, на списак гласачки, дужнички, у катастар. Немам ког другог шиљат до тебе, Надо моја, ето ми се ова Надежда далековида, јадна

ли сам, преко прага, јадна, све заплиће и саплиће.
 А не зна матер, *madre, mère, мать, mother, Mutter...* – не
 зна да праг кућни јест највећа планина. Ко се о ње-
 га не саплете, тај га никад и није газио и прегазео.
 Може ли се тражит далека, најдаља звијезда, и све
 тако тражит и гледат и угледат, а не упаст у најбли-
 жу рупу. У рупетину. А рупетини земљаној, 'ма и
 најдубљој, вабијек дно јес' плитко, и плиће јест и
 најплиће, и најкраће јесте и краће и кратко и пре-
 кратко за висину, за дуљину, и нај-нај-најмање оне
 звијезде небеске, свјетле, пресвјетле.

Пошаљимо Наду,
 тако ћораво мислуцају људани
 погрбљени под небом звезданим,
 шаљимо је да нам напабирчи што од животића.
 Јер само нас тад можда~можда~можда може бити-бит.
 Можда и јесмо-смо, ал' само ако се како-тако,
 ма и кукавно,
 нај-нај-ћоравије,
 нај-ку-ку-кавније надуцкамо.
 Ку-ку мене, ку-ку, ку-ку – ама јесмо ли?
 'Ма јесмо! – ето! бре!, надуцкамо се, бре!
 Надам се, дакле – *spero*,
 и према томе, ку-куу мене, јесам – *ergo, sum*.
 Има ме, ку-куу мене, јер се надуцкам.
 Макар у потаји, у рупи каквој.
Spero, ergo, cu-cui me – sum.
 Тако мислуцају људани док стојећи,
 док седећи,
 клечећи,
 ишчекују да им се сручи досуђено.
Spero, ergo sum.
 Чекају људани да их споља снађе,
 како покорно мисле,

нека суђена им порција живуцкања.
 Неко припадајуће им следовање.
 То је њима уједно и природно право
 и гвоздена судбина.
 Два у једном: право & судбина – Железно & Жељезна.
 Само да се роде и то би одмах морали добити
 – јер само то и могу добити: живуцкави животић
 Тако се надају, све прописно,
 јер другачије и не умеју.
 Прописно се надуцкају, прописно прописни
 у својој прописаној рупи.
 Из рупе се не види да им то „природно“ следовање,
 то гвоздено им „право“ сковано од железног жељеза,
 од жељезног железа,
 толико пута има испасти
 тек нечија превртљива ћудљивост.
 Каприц силеџије.
 Комисијског силеџије, брацо мој: Одбила се!
 Бездушно поигравање каквог вишњег замлате:
 БЕЗ ПРАВА ЖАЛБЕ!
 Зато у људињаку и живе колоније корала.
 Биље људско што доживотно ишчекује постојање
 које стиже споља,
 људани који чекају да им однекуд ван њих
 смисао буде испоручен
 оном руком која свраб не чеше.
 Оно што се доживотно нада
 јесте растиње које животари,
 вегетабилји што вегетира,
 јесте корал којег пасу, пасу и попасу. . .

**Онда се не смеју надати, одједном Скерлу шапну онај
 он из огледала, онај курјак који га наведе да се завуче у ову
 стерилисану јазбину, да ране лизу. Треба им објаснити, ка-
 же му тај, објасни им да се никад и нипошто не смеју надати**

– шапат је толико тих да му одмах замире на обали уста, нестаје у безгласју као мала, кратка киша коју неприметно упије од суше испуцала земља. **Надати се – то заправо значи двоструко трпети**, сад му се већ обраћа и кретњом усана које се ипак нечујно, пантомимичарски отворише_[отв.], отшкринуше, налик опрезној капији која из авлије за њеним леђима пропушта најтајнију тајну: Сад се може, пожури, никог нема. Скерл гледа у ситно, врцкаво мрдање отшкринутих усана. Трзају се, праћакају, као да их хвата мали грч. Другима, оним сркутавцима из дубине огледала, неприметно је то подрхтавање којим уста његовог одраза глуво подражавају изговарање гласове једног говора, тако се Скерлу чини – још једва шаптавог, шапутавог. А заправо, беседа је сад и тиша, најтиша, потпуно нечујна. То што слуша су речи мукле, сасвим умукле, понорни звуци који теку под површином душе као крашка река нутрином земље, глуве реченице доступне само њима двојици попут пећинског језерцета *рибици човечијој*, ружичастом слепом водоземцу свикнутом на таму и самоћу. Поред тога, нико сем Скерла не види да се уста повремено и накратко затварају^[затв.], пратећи безвучни наилазак б^билаб^бијалних сугласника из дубине немог грла:_[отв.]**ако се надам**^М_[затв.]_[отв.]**то значи: трп**^П**им**^М_[затв.]**и** _[отв.]**другог, тад трп**^П**им**^М_[затв.]**и** _[отв.]**нешто туђе – страну вољу и зловољу, јарост и** _[затв.]^М**милост туђина**. На тренутак, усне се додирну, а потом се опет раздвоје, да би у привидном праску произвеле понеко немо **б** или **м** или **п**. Те их фиктивне есплозије удаље, распаре их налик плесном пару који некад беше играо кадрил или жигу, доскора чарлстон и твист, а данас неке сличне „трескавце“. Усне се разиђу и отшкрину уста изводећи тачку нечујног „танцовања“ којим Скерлов одраз, неком споља, негде ван њега, мада пред њим нема никог до Скерла – као да жели верном мимиком дочарати природу и свих осталих гласова којима се тако мукло користи, сваког немог вокала и сваког сонанта, консонанта и

палатала, фрикатива, африкате, велара... : Свакако_[отв.] да се живот
 [затв.]**баш**_[отв.] [затв.]**мора трп**_[затв.]**ети**_[отв.]*

Ћутке гледајући у глуву дубину посребреног стакла, Михајло Скерл јасно чује како тај *он-у-огледалу* управо завршава свој уводни став, и то једним преким, сасвим беспоговорним тоном: **б^баш се м^мора трп^пети живот**, и усне му се при том три пута немо дотакоше, налик приученом диригенту школског хора, самоуком капелнику, који пред постројеним хористима увек трикрат благо пљесне длановима, дајући им знак за складан почетак појања:

– и Јен' – и Два – и Три! :

♪*Ускликнимо с љубављу*♪♪... .

– тако двоуснени гласови у њему одбројаше почетак:

и б_{ен'} – и м_{ва} – и П_{рии...} ,

а онда се из огледала зачу један обрнути, наопаки пој
 солилоквијума

Можда смо једино зато

о нади.

и добили овај разум.

Да увидимо све недостатке нашег бивања.

Неуклоњиве. Бројне. Безбројне.

Сад ваља доживотно трпети
 неминовност те осујећености.

Оно што помињемо кô муку. Кô патњу.

Непролазан бол.

Свест о неискорењивости неправде.

Тужан увид у несталност људских осећања.

Страшна осведочења у неверства ближњих,
 у општу превртљивост властитог живота

који се ионако има окончати неизбежном смрћу.

Трпимо вечну казну због прародитељског греха.

Ал' ту није реч о Еви и змији,

о јабуци и поводљивом Адаму,

о кршењу наредбе Господа Оца и Светог Деда Мраза.

То је био грех оумљења.

Наши преци, у некој палеолитској пећини,
онако надимљени,
док за леђима гомилаху оглодане коске,
они су починили деликт мишљења.
Додуше, без умишљаја,
јер претходног мишљења кô таквог још нигде не беше
– ал' некако како-тако јесу мозгом згрешили.
Туц-муц, миц по миц, обрни-окрени и стекоше разум.
Казна за тај непоправљив грех
јесте наша свест о пролазности.
Ужасавајуће поимање пропадљивости,
ове свеопште трошности: кад-тад све има нестати. Све!
Све и свако!
И ми! Па и ја.
И ја!
Авај, и ја ћу ... и ја ...
Кô да је све и настало само зато да би могло нестати.
А између сваког појединачног настанка и нестанка
јесте ово трпети,
 трпети,
 трпети...

И добро, ето – рецимо да морамо трпети,
као што морамо дисати.
И ако морамо трпети онда, шта ћемо? – трпимо!
Ал' питање је шта?
Кога?
Рецимо, ако нам ваља трпети ово нестално
и пропадљиво постојање,
онда га барем трпимо по њему самом.
И ради самих себе.
А не, под именом подметнутих нада и надања,
доживотно трпети себичне пориве другог.
Других. Туђина.
Неког до ког не досеже моје ја.
Нити га се тиче то ја.

Надати се значи трпети обману
 иза које стоји безобзирна пожуда неког нама страног.
 Значи трпети похлепу лицемера на чијој удици,
 као мамац – грчи се полумртва нада.
 То најчешће. То највише.
 Милиони бивају упецани на неурољиву похлепу туђина,
 добро упаковану у светлуцаво надање.
 Трпе безмерну лакомост
 умотану у јефтину и свима приступачну наду.
 Трпе паразитско среброљубље,
 трпе властољубље крвожедно, људождерно,
 трпе неког незаситог грабљивца из сопственог рода.
Ното avidus. Човек алави. Лакоми. Cupidus.
Ното cupidus avidus. Човеколики лакоми грамзивац.

Тек што је разбројано оно: и **Б**_{ен}’ – и **М**_{ва} – и **П**_{ри}... ,
 чим се оконча прва реченица солилоквија: „ ...и **добили**
овај разум.“ – Скерл подиже прст као опомену, као важно
 упозорење да разум никако не може бити нешто што се уде-
 љује, то беше и помислио, **он** – мислиће, **није добио разум;**
ето – ја, мисли, **рецимо да ја нисам!** И није. Макар не онако
 како се од претка добијају разроке очи или клемпаво уво,
 већ га је, као и сви они, ти преци – стекао, ми смо сви, по-
 мислиће, **свој разум стекли.** Наравно, мисли, **они који га јесу**
стекли. А никад га нико није добио. Никад. Није га добио
 онако као што се, на пример, уз ружњикаву удавачу добија
 ланац и по ливаде, помисли, или мала, али лепо разрађена
 кафана, светло и чисто месташце, одмах украј паланачке пи-
 јаце... – али једночлани солилоквијски хор незауостављи во
 је „гуслао“ своје: трпети, ваља нам трпети, морамо трпети,
али питање је шта, али питање јесте кога, ...јесте кога, ...је кога,
 тако да Скерлов прст остаде неко време усправљен и бес-
 мислено усамљен попут светог обелиска којег колонијал-
 ни разбојници довуку с неког Истока, с Југа или са сличне

стране света, и у пуној распојасаности снобовског неукуса, натакаре га у сенку катедрале, поставе га надомак надри-тријумфалне капије, тик до зграде берзе и робног магазина с редовним сезонским попустима на емајлирано и хромирано покућство. Као та оскрнављена, неком отета светиња, претворена у храну туристичких лешинара, обесмишљен је и његов гест. Уместо да буде наговештај неслагања, најави протеста, сад штрчи над тим самоказом његовог одраза као жандар који звери и упозорава присутне да пажљивије слушају оно што им говори овај *он-из-огледала*.

Иако му поменути *стечен-а-не-добијен* разум говори да је то немогуће, то је привид, привиђа ми се, не може се одупрети нестварном утиску да му његов властити одраз више не одвраћа поглед. Некако блуди очима мимо њега, преко њега, као да се заиста обраћа ћутљивим посетиоцима угоститељске мртваје који му иза леђа беживотно сркућу своје напитке. Спустио је прст, оборен је обелиск, приговор није обзнањен, Сад ће можда заувек остати и оно да разум јесте *добијен*, помисли, то је придев трпни, мисли, глаголски придев трпни, и нека је, предаде се Скерл, јер и човек јесте биће које трпи, мислиће, створ у трпном стању, у пасивном, доживотно из раја прогнан бедник, сиротан којем се понешто удели, који све добија једино по вољи туђој, силној, насилној. Чему овај бунцијски солилоквијум који тако, већ на почетку, гута самог себе? – јер овај **ја** бунција се буни, мисли, против бунити? Против је, против сам сваког против! Чему тај самоказ негодовања које се тако самим собом загрцнуо, угушио се властитим језиком као један прождрљивац говеђим? И тако је обелиск пао, прст је спуштен, све је заувек прећутано. То више и није солилоквијум, није говор упућен себи, јер јасно чује како се, све мало-помало, онај из огледала престаје обраћати њему, односно – себи, а све више тим беживотним сркутавцима, као неким каквим-таквим, кад већ нема бољих, на брзу руку накупљеним заступницима целе људске

сортe. Тај све више и више своје властито **ја**, моје изузетно, мисли, мудрошћу ми стечено **ЈА**, у својим реченицама мења с неким **ми-ми-ми**. Уместо једног осбеног и достојанственог лица подмеће му то многоглаво, скроз задружено лице, биће сасвим чопоративне природе.

Тако ли се болују, пита га, ране, мој курјаче? Уместо **мени**, мени **Човеку**, једном јединственом екстра **Чови**, у реченице ти одједном навире множина, упадају људи, продире њихово **нама** и **вама** и **њима** – њима људанима, љутну се Скерл. Као варварска хорда која преко порушеног бедема хрли у опседнути, изгладнели град, мисли му заузимају, отимају, грабе житељи људињака. Они којих се дуго клонио, све до данашњег поднева, тако је мислио, вешто им и успешно измицао. Тако ли се лижу ране мој вуче, пита свој одраз, тако што се почиње хорски кевтати? Зар ћемо врат пружати, потурати за псећи ланац?

Као загрижени коцкар који, у већ изгубљеној партији, ипак посеже за картом која ће га докусурити, коцкарски га дотући, а после можда и дословно убити, не уме се одупрети некој одједном изнутра насталој намери коју му намеће овај из огледала, дакле, беспомоћан је пред његовом несвесном одлуком да се солилоквијум који је почео пред собом, за себе, претвори у монолог пред другима, за друге. Клонуло обара главу. А слути, зна, да онај у огледалу и даље гледа у беживотне сркутавце. Можда већ и устаде, и над ушећереним шољицама, над недопијеним чашама из којих вире перископи сламчица, над пропланцима тацница где почивају кашичице умазане чоколадом као усне засићених љубавника траговима ружа, над свим тим он сад дрско пљеска длановима привлачећи пажњу случајних заступника целе људске сорте: **позор!**, молим за позор, уважени делегати људињака, само мало ваше пажње, молим,

и б_{ен}' – и М_{ва} – и Прии... :

**Ако баш морамо трпети постојање,
онда га трпимо по њему.**

Трпимо га по њему самом, и ради самих нас.
 Нећемо више под именом наде и надања
 трпети подметнуте туђе жеље.
 Нећемо више трпети безобзирне намере себичњака
 камуфлиране светлуцавим очекивањима,
 бити жртве људождерне похлепе
 – неутољивог канибалског порива
 неких истородних нам грамзиваца.
 Лишимо се наде.
 Одрастимо.
 Нада је инстинкт детета. Младунчета.
 Инфантилни порив којим се поробљавају животиње.
 Питома животиња, знате ли то,
 уважени делегати људињака
 – заувек остаје такво младунче.
 Бива уштројена, ушкопљена, кастрирана – дословно
 или на неки други начин, дресуром, условљавањем
 – да никад не сазри, да не одрасте,
 да се не буни, да не захтева,
 да доживотно остане младо које може имати само оно
 што му се туђом вољом има дати,
 мрвица живота којој ће се веселити попут оне свиње
 веселе, што весело трчи, трчи весела капији жутој веселој,
 иза које је веселу чека весела кама у веселој руци кољача.
 Људска бића су животиње
 које се штроје и дресирају надом.
 Људи су стадо инфантилних кастрата.
 А невидљиви чобани тог стада јесу оних хиљаду
 који поседују већу имовину и моћ од ове
 што је поседујемо сви ми остали,
 сав у милионима и у милијардама сабран род људски.
 Да није тих подметачина
 које се вековима потурају под именом наде,
 зар би хиљаду породица могло да пљачка
 и напљачка толики труд људски?

То почиње са шупљом надом у Дједа Мраза.
 Ил' у неку сличну појаву.
 Почиње са божићним очекивањима потопљеним у зебњу:
 да л' смо се довољно, мамице мила, увукли Божић Бати,
 новогодишњем тата-мати,
 Санта Клаусу,
 Светом Николаусу.
 Само нам будите добри, будите прави, послушни,
 будите наши, сасвим наши,
 кô наши коњи,
 кô наши пси,
 наше шунке
 – и надајте се,
 шупље се надајте и надајте.
 Будите нам прави, исправни, правилни,
 и надајте се, надајте...
 Па ћемо вас после упознати са самим Бо^Огом,
 једним страшним о^Оцом небесним.
 И њему се можете до миле воље шупље надати.
 Можете – јер сви се надамо се по својој вољи,
 а трпети се мора.
 Али – слободан човек трпи себе, трпи свој живот.
 Ако страда – то је његово страдање.
 Ако га боли – то је његов бол.
 Шупљом надом оковано робље трпи живот туђи,
 болује туђи бол,
 страда због странца.
 Свако ко се нада јесте грађа, сировина,
 гориво за живот грамзивог туђина,
 надничар код сторуке и стоноге гђе Похлепе,
 кулучар код неког чије постојање можда и не слуги.
 Домаћа је животиња у људском облику.
 Људан је човеколики
 изложен на једној нестварној сточној пијаци.
 Само се такви надају.

Али ја вам кажем да једино ишчезнуће наде
 омогућава појављивање слободе.
 А ја кажем да безнадежност није очај
 него је буђење крмељивог стада.
 И кажем: и најмање присуство слободе
 у исти мах јесте потпуно одсуство
 сваке шупље наде,
 ко што већ и најмањи зрак сунца
 развеје непрозирни мрак.
 Јер кажем: шупље наде
 и јесу оно чега се слободом ослобађамо.
 Слобода је безнадежна, кажем,
 безнадежност, кажем – јесте слобода.

Онај он из огледала опет га гледа право у очи. Испод
 очију усне се благо напињу у горди смејуљак. Као да пита:
 Какав сам био? Да ли ме разумеше ушећерени делегати?
 Задивих ли кога? Икога? Несрећниче – ћутке му одговара.
 Гаји мајка до двије кћери, двије!, једну Наду и једну Надежду
 – то му заправо жели рећи – и Надежду! Ону видовиту која
 се узда у себе. Може се живот трпети и отрпети без кратко-
 виде Наде. Без надуцања. И мора. Али чему трајање без да-
 лековидог надања? Ипак све прећута пред гордим смејуљ-
 ком и немо рече: **Несрећниче несрећни!** Несрећниче ... Тако је
 дечак донео жапца. Помучио се. Стигао га, зграбио, тек у
 трећој барици. Јака је жаба. Буљава. Гризе. Један каже: и
 уједа! Други: Ал' само девојчице. Ипак је то уједљив скот,
 каже трећи, зубат је. А храбар је дечак. И сви је тад бежу
 ловили. Уједљиву. Гурали се. Вукли. Каљали. Оба је коле-
 на окрвавио. Несрећниче. . . Али ништа. Само пече. Ништа.
 Сад је поносан. Осећа како му се живи плен беспомоћно
 копрца међу малим длановима. Несрећник. Несрећни жа-
 бац. Гледа буљавим оком кроз прорез између малог палца
 и мало већег кажипрста. Види како га неки ванземаљац,
 жабац би рекао, открекетао би: ван-бара-ра-рац – тај га

уноси у дневну собу свог ванбара-раског пловила из којег се данас, ненадано, и за жапца и за себе, ваљда се искрцао и само бануо у свет жабљи ... Маааама! Сунце је негде нестало, оно жабље сунце, оно једно и једино, и жабац гледа како се једино сад расуло у нешто небројиво, у архипелаг искричавих одраза кристалног лустера. Чудни ли су ови ванзевара-рарци, чудног ли им неба, чудне им звезде ... Мамаааа! Татаа! Видите – ловац гордо отвара длан, ослобођени жабац муњевито истеже згрчене мишиће, одавно спремне, напете, скаче високо, високо изнад мајчиног вриска, високо ка светлу распрснутог жућкастог сунца, али пада на чинију с воћем, али онако блатњав пада на чипкани прекривач стола, али пада на белу сестрину хаљиницу, и на Бџу у тој хаљиници, и крај Фифи која под ружичастом машинном бојажљиво лану на уљеза, и пада на црна, прецрна слова очевих недељних новина, **Несрећниче несрећни!** – пада зелен на шољицу зеленог чаја, али пада у мајчино крило, али пада на било шта, било где, али увек на све оно на шта никако не би смео да падне, где не би смео ни да ступи, чак ни тако отет, тако невољно забасао у свет којем не припада, залутао у неко бесмислено космичко стање, у хаос где се погубише све жабље стране света, одсјаји воде, сунце и сенке, сви звуци, онолики локвањи и трске, и где ли нестане све оно што одувек беше било горе, **несрећни Несрећниче...** – и оно што је било доле, где ли ишчезнуше оне незане дубине и сви знани плићаци. Ето где сад пада, не у ни-у-шта – већ у пусто, у голо ништа. У неисцрпно, непојамно ништа. У грозно ништавило. То значи скакати и скакати и падати, падати, падати, и нигде, а падати и падати, а нигде не стићи. Никад. Несрећник. Пао је и шамар. Али тај стиже где беше и намеравао. Бриди дечаков образ. Гордост се распршила као по окреченом небу собе светлосна срча, она електрична, испалена из кристалне сачмаре пуњене патронима сијалица. Сузе су због бола. Очева рука је тешка. Најтежа. Пече. Зато је канула

суза. Али онако, за себе. Јер дечак још не осећа бол. Бол покрива запањеност. Маскира га налик анестезији убризганој у вилицу из које се чупа зуб. Несрећни дечак. Несрећник. Очев бес је громко згужвао блатњаве новине. Бес је био сенка. Бес је био црн попут новинских слова. Масних, најмаснијих. Накратко је замрачио разум свог сопственика као мали облак светлост сунца. Накратко. Јер мајка је цокнула. Тихо. Тијано. Као мачка. На самој међи шапата. Али то се неком чудесном јасноћом ипак огласи над вревом жабље гунгуле. Тако над хуком света, над буком, моћно забрује звона с високог торња саборне цркве. И надјачају сваку овоземаљску ларму. Бес је увек сенка. Бес црн попут новинских слова. Накратко има замрачити разум као мрк мали облак светлост сунца. Накратко. Мајчино цоктање је с неба пристигли поветарац. Разнет је, ишчезава мрки облачак. Испалена је противградна ракета. Опет је синило међу чулавим, накострешеним обрвама. Сунце је грануло, обасјало ситуацију. Ситуација је дозвола констатацију, ова је призвала антиципацију, а обе ће сугерисати потенцијалну акцију. Заправо, у акцији већ беше мужјак из класе водоземаца (*Amphibia*), из реда жаба (*Anura*), од врсте народски зване крастачом (*Bufo bufo*). Следила је реакција. Ригорозна. Хајка. Листови штампане хартије су овлаш поравнати. Затим савијени, уролани. Хајка. Где је гад гадни? Огласио се рог: Туу је скот! Тууу! Уљез. Фифи сад одважно режи под ружичастом машном. Расте у патуљастог вука. У малој вилици блескају откривени очњаци. Два пара коштаних чачкалица. Машна се накривила над накострешеном длаком као кров нахеренеог кућерка. Обара је први лавеж. Румени се у вуненој хоризонтали тепиха. Биљни орнамент шаре розе је процветао. Пудлица се преобрази-ла у кепец-курјака. Почиње лов. Маљава шака подиже папирну палицу. Мотку. Кијачу. Нишани. Одмерава замишљену тачку између буљавих очију. Лови. Мајчина вика је

и даље таласаста, **несрећо! Несрећна!**, шта нам то? што овде? што то довуче?, валовити глас се прекорно подиже, и шта си то урадио од недељног одела, а потом се брижно спушта у: де-де, мила; нежно се надноси: де-де Бела; глас грли, закриљује уплакану девојчицу: немој Белице. Цмиздри, мисли дечак, плаче, мисли, а њена колена нису кржаве мрље, мисли, нису, и њој ништа не бриди, и ништа њој... ; и гледа их како обе грчевито прибирају своје хаљине. Грле се и рукама. Престрављене су од таквих створења, малих, брзих, па још бесловесних, па лјигавих, или с оним пипцима и кукицама, сви они гадни они кукци, а које Бог, због непокорности прамајке Еве, јесте створио само да би та створења довека плашила жене својим трчкарањима и својим скакутањима, и да би их он, Отац наш небески, њих жене, род женски, вечним страхом подсећао на првобитни грех почињен већ у трећој од педесет глава ПРВЕ КЊИГЕ МОЈСИЈЕВЕ КОЈА СЕ ЗОВЕ И ПОСТАЊЕ: ... **с мукама ћеш дјецу рађати, а воља ће твоја стајати под влашћу мужа твојега...** Оне подижу скупљене ноге и врисну као поуздан аларм кад год буљави створ избежумљено плесне у њиховој близини. По томе сви хајкачи знају где је несрећни жабац. Несрећник је промашио тацну с колачима, али хајкачи нису. Хајкачи су отац и патуљаста вук. Буздован новина удара у порцелански руб. Као камење које катапулт баца на непријатељску кулу, слаткиши лете ваздухом. Сви гледају како колачи бомбардују раван тепиха, де-де, Белице, мила, смири се. Несмотрено их мрве гневне очеве папуче, а мала и велика жена циче, засипају их гелери марципана, картеч кокосовог брашна, сачма шећерног праха, не лови се тако жаба, татице, Фифи бесно черечи уловљену, размрвљену поосластицу. Носи то одавде, магарче безобразни, Фифи, фуј то!— потеря нема времена за други шамар, рука таре сузу у оку изнад образа који бриди, што нису рекли, па овде га сто-милијон-иљаду-пута лакше може уфатити, нема блата у које се крастави напољу завлачио,

ето, видите, лако је, и опет му између дланова дрхти уплашена, мрвљеним шећером посута животињица, или то он дрхти уплашен као уплашена, шећером посута животињица која му дрхти између дланова. Фифи је заклала колач, фуј, Фифи!, фуј!, а ти, с тим љигавим скотом, губи се сад и одмах се враћај. Да се сад и одмах враћа? Одакле? Не разуме. Он је ту. И шта је то сад-одмах? Је л' то пре, татице, или је после? 'Оће ли жабу или неће? Баци је у бару, несрећниче несрећни, не прави се луд, видећеш ти свог бога. Што нису рекли? Што су толико вриштали? Сви су викали ... пече га образ. Тешка је очева рука. Увече га има болети и глава, а мајка ће га љубити, проћи ће, трпи, ти си крив, ниси послушан, љутиш тату, али сад га пече образ, то осећа, и огребана колена, то зна, то је осећај бола, али постоји и једно осећање, осећање прве неправде, прве њему нанешене неправде, то исто осећа, нешто страшно али не зна шта је то, мада то исто боли, боли и више. Он је победио. Несрећни дечак. Он једини беше задобио плен. Тек у трећој барици. И беше га, колена крвавих, довукао својима. Да их обрадује. Да га деле. Они све деле. Тако су му рекли. Ми све делимо. Све! Ми смо сви своји. Ми смо **ми**. Али у пећини су сви они викали. Вређали га. Љутили се. И ударили га. И сад стоји овако осрамоћен пред целим светом. Пред овим ужурбаним, презаузетим светом који се не обазире на судбину једног несрећног жапца и понижење једног несрећног дечака, али он стоји тако осрамоћен, дубоко ојађен, стоји као до голе коже разодевен, постиђен пред тим слепим страним светом и стеже у руци, до бездаха, свој бивши плен, сад зашећереног сапатника, створење исто тако голуждриво пред неправедним светом, одбачено, усамљено као што је и сам док стоји сред ове бескрајно сурове васионе, и не може да га пусти, не може да баци жапца у плитку, кишницом испуњену бару у коју је овај по невољи залутао, чију је дубину несрећни водоземац преценио, а плићак потценио, докона га дечурлија исувише лако

јесте открила, над њим пустила грабљиви крик, али улови га дечак који га више никада никада не може пустити из својих руку, јер му се чини да ће онда остати сасвим сам на овом бездушном свету, да ће обојица, ако се и на трен растану, остати заувек сами на овом несхватљивом, на свету злом – он, несрећни дечак који је искусио прву неправду и прво понижење, и тај смалаксали жабац који му дрхти у руци, скончава, јер га је тог дана једноставно сасвим напустила ионако оскудна, превртљива жабља срећа.

И нас је тако напустила превртљивица, немо рече Скерл свом одразу. И ми смо били непажљиви, говори му ћутке. Нехајно смо, казаће, трчкарали пред самим чељустима постојања као лакомислен миш. Један у људски дом забасао глодар који је умислио да то станиште јесте баш за њега. Суво је, топло је, биће и крушних мрвица; а ка репићу му се већ шуња, у стопу, за дугачким, предугачким брковима примиче се мачја сенка. Потценио си дубине комисијске локве, мој **Грофе**, казаће одразу, оне вировите дубине, брацо мој, и мутне плићаке у којима си се тачно у подне, у једно октобарско подне, овако комисијски утопио. А сад несрећниче, говори му, стешњен си у овој мртвачкој јазбини, и уместо да цвилиш и лижеш своју изуједану курјачку душу, па зар ниси само зато и крочио у ову **ЕЛЕАЗАРОВУ СПИЉУ** – додуше, **ОВАКО** не пише, али не сећам се шта јој оно стоји над улазом; нешто као **МОНСТР** -бла-бла-**ДОНИЈА**, или можда **МЕТАР**-, **МАТЕР** -... , можда **МЕНСТРО**-... – дакле, знам – **ТАКО** не пише, али **ТО** би требало писати над оним вратима: **ПЕЋИНА ЛАЗИНА** – добро нам дошли – јер теби је сад дошло, несрећо, да присутним покојницима, да овим по духу упокојеним зрикавцима –држати бунтовне говоранције. Несрећниче несрећни, рече, лупка се по образу, носи то одавде, магаре магарасто, лупка по образу несрећника у дубини огледала, очински га призива памети, батина је...; ама јес вала, дијете, и ја то велим... – ...из раја је она изашла; ...изиће баш кроза вратнице рајске;

чујеш ли, магарче несрећни, товаре, рече, где си то забасао с том говоранцијом, ђе ћеш кô как'о јуне, опет у људско, бено она бенаста – не назад, не! – **фуј то!**, **фуј**, **Фифи!** никад и нигде назад – боље ти је никуд него у јалово назад, а угазио си поново, као у својим балавим „скојевским“ данима, у неко „лековито“ блато демагогије, у разиграну, брбљиву омаму за своје и туђе заблуде. Да се нећеш, несрећниче, говори му, сад још уписати и у странку штованог нам колијеге-кољеге, проф. др Зозо-зона?

И он се одскора прикључио, наш др Зо-зо – тако би могао казивати одразу, јер тако беше говорио **и** нама, и то баш **о** нама, говорио је прво околишно, испод жита приви-дних недоумица: нисам уверен, ваља размислити, јутро је памет-није... ; потом под танким, провидним плаштом ироније: де-лује ваљано као ваљак за кречење, фино је финска, чило као чиле; и на крају исказом отвореним, изравним, понекад разголиће-ним до јетког цинизма – пришао је проф Зо-зон, то би мо-гао Скерл рећи оном себи у огледалу, наш др Зоран приђе онима који би ову рају и даље хтели залуђивати, али сад мало на основу научнофантастичне демократије. Досадило им више оно старо играње с научнофантастичним соција-лизмом. Подгојио се тај *-изам*, улењио, само им преде по фотељама, лева!, мрњау, лева!-лева!-зе^ева... – већ одавно тај готован, сад то сви виде, баш сви, и међу људима нај-прећоравији, они духом обневидели од неизлечивог глупи-тиса, виде да румено-риђи мачор више мишеве не лови. Где ли је онај цак, питају се, сви га сад траже, где ли нам је она врећа у којој га једном овамо донеше? Време им је за нову игру, каже Скерл одразу, забавнију, неизвеснију, луђу, нико јој конце не може похватати, наслутити куда води, како се зачала и како ће окончати, ко је ту виновник, а ко невин, јер ту све има да може, а ништа бре не! да мо-ра, невиђено луда, луђа, кућа најлуђа. Игра почиње тако што поделе, говори му, циљну групу ступидоида надвоје,

натроје, расклопе, проуче, подмажу, наштелују. Напуне ступидоиде, казаће, оним чиме се морају напунити, испразне им оно што се мора испразнити, саставе их, усмере, програмирају – и где – опет то некако ради. Јесте олдтајмер, казаће одразу, толике је деценије и векове већ превалио, али само зуји ли, зуји, подмазана гласачка машина. Зато, у име просвећености човечанства, у име природних, говори му, и друштвених добара човечанства, у име напредног напретка човечанства, у име једног тржишно исплативог човечанства, чучи ли, чучи и чучи у неком таквом одбору, рече, и наш научнофантастични др Зо-зо, алијас – магистер Кизон. Нашао Киза *Meistersinger*, тако сам тврди, рече немо свом одразу – нашао себе мало баш жртвовати, сам тако каже где год стигне: баш се баш жртвујем, заковаше ме као Баш Челика за олтар дневне политике; жртвује себе за општи бољитак ових неизлечиво неблагодарних ступидоида – сам каже: непоправљиво, непоправљиво су незахвални. Наравно, говори Скерл одразу, он им не помиње ступидарије, он им ласка, можда и лицемерно, али још увек их зове људима. Ето га па се због тих људи, казаће одразу, сад само тренутно мало трајно лишава свог научно научног рада и књижевно књижевног дела, жртвује се наш поштовани колега Киза, *мајстерзингер*, ако би се сад уопште одазвао на тај надимак, који некад заиста беше годдио његовом швабољубљу. Кад год бих га тако ословио, казаће одразу, није пропуштао поменути ми како се он нимало не стиди своје германофилије, и причати ми како Немац више није *Meistersinger*, није више никакав *мајстор певач*. Немац је, говори свом одразу, Немац је данас, тако ми је причао, рече му, Немац је више него икад просто *мајстор*, тотално прагматично биће, створење строге праксе и сувог мајсторлука. Откако се бејаху насукали, онако колективно, као китови, насукали се на спруд тоталног национализма, то ми је причао, ћутке рече примичући стиснуте усне стаклу огледала, и онда били, тако насукани, добро оглодани,

скоро до костију, утробу им германску по пустој обали беху развлачили, нарочито Руси, али преживела је Немачка, причао је, и сад је њен Немац тотално практичан створ. Рад, ред и рад – каже др Зо-Зо, рече Скерл одразу, засад нема више велико-немачких сањарија, свињарија, бунцања идеолошких, само рад-ред-рад, строги производни поредак, под конач дотерана држава, **Bundesrepublik** мајстора и мајсторисања, говори му, друштво у којем се све има израчунати и уредити као увек решива једначина.

Ипак, још док беше Ранзо анархиста, мада га тад нисам лично познавао, казаће Скерл немо, док се баш у име рада и раденика залагао за **неред реда**, „уређени неред, другови камаради, јесте једини реални ред“, смислио је она своја просвећена, нестварна створења – пар орлова који превратнички, али човекољубиво шестаре над запарложеним кокошињцем, односно над експлоататорском државом. Требало је некако, али **како?** – на том се питању, казаће нос у нос одразу чији се лик губи у магли од паре коју Скерл издише, на тој се недоумици, као на бриткој сабљи, левичарске групе бејаху секле и цепале на сучељене и узајамно омрзнуте фракције, требало је ко-зна-како али свакако у пуној **родној равноправности**, стога, говори му, а једва га назире у замагљеној равни стакла – требало је да *der Kamerad und die Kameradin Adleritsch* пожртвовано **разнесу** кров изабљивачког живинарника, да *друг и другарица Орловић*, не обазире се нити на свој нити на туђи живот, јер тако проливена крв је увек историјска ситуација, епохална трица – једна мала смрт за појединца, а немерљива вајда за човечанство, требало је некако, али **како?** унети револуционарно **неред-је-ред** светло у све пилеће умове света, *Устајте! перјани! на свету!...* – устај живино!, у току вам је перадарска револуција.

Али, сви смо ми шкрабуцкали песме, рече му одраз који попут авети изрони из танке магле, а са чела му, низ хладну површину стакла, потече и лину једна кап кондезованог даха, заобишла је рт носа, заголицаће увалу усне тамо где, као жабац из баре, сад вири мали осмех: сећаш ли се, пита га одраз, песмичуљке клепасмо, стиховане паролe: 'О, како трпи ли, трпи руски народ-арод-род – и сањасмо, сневали смо боље светове, *фиктивне, fiction* али зато нај-нај-боље, јер бејасмо живели, као и сва омладина овог поп-модерног света, *I can't get know...* у свету најгорем на целом – *...get know satisfaction* – могућем свету, и то нам беше *факат* тако, *factum, жваке нам, chewing gum* – једно баш као челик тврдо јуниорско, јунферско, јунеће **такo**.

Међутим, проф.др Зо-Зорану, одговора му Скерл, и данас ти орлови кликћу над људињаком. Али не онако анархихистички, *rosso-nero*, **неред-је-ред**, него **другачије**, демокракратски, *tegett*, **рад-ред-рад**. Нису то више камерати **Орловићи**, казаће, сад су *Herr und Frau Adler, гдин & гђа*. Кров кокошињаца је приватизован, казаће одразу, постао је правна светиња, не може се сад ту насилно уносити **рад-ред-рад** светлост у пилеће умове света. На делу је перадраска реформација, добровољна трансформација. Сад се средствима масовне хипнозе, оним електронским сокоћалима, говори му, позива тај живинарски сој на биралитшта, где ваља драговољно, свако за себе, један човек (ако га где још има) – једна куглица, ваља му изабрати прави број свог живота као што себи бира одговарајуће бројеве гаћа и чарапа. Пилету треба чак 21 дан да прокључа љуску свог јајета и затекне се у овом свету, рече, а они који следе прави демокракратски кликтај, који су на правом транзиционом путу могу током само једне једине изборне ноћи да себи испиле, ма шта то уопште и било, али – **срећу**, могу да се већински усреће гласањем, да из опште, али застареле кокошје природе људи, себе преобразе у тегет модерно

освешћене рад-ред-рад орлушине. Потом би могли тако зозонски просвећени, демократски нормално нормални, рече одразу, заправо – **морали** би – и све неке друге, **СВЕ & СВИ, СВИ & СВЕ** – исто тако демократски просвећивати, перадарски унормалити и најтврдоглавије инације[€], оне заостале бунције[Ⓢ], мамицу им ону †затуцану[Ⓢ], поучити их како да свако у гласачкој колони, као оно слонче што хвата за реп матору слоницу, зграби себи по једно стереотипно шупље бити, једно демократско велепијачно бивуцкање које има бити само његово[®], неприкосновено[©] и неотуђиво[®], *egalite, fraternite, private*, приватник сам[♫] тим се % дичим[♫], па ком[Ⓢ]обојци ком[Ⓢ]опанци, ♫ то %о не може[♫] %оо бити ♫свак! Нема више чекања, доста више – колико ми је пута о томе кликтао Кизон швабољубиви, говори одразу – нема ти чекања у непомичном перадарском надању, *сада* је већ стигло, причао би *Meistersinger* Киза, *сада* је ту, *сада* је сад, кликтао је, зато се лично мора поћи у сусрет збивању, мора се пресрести и савладати, сасвим покорити своје постојање. Нада у *сада* је компас, тако би Киза кликтао, ћутке ће Скерл казати оном себи у огледалу, нада у садашњицу је стрелица која указује на смер акције. Али, говори му, да би се ишта десило, и то ми је Киза испричао, наду мора задесити акција. Лична акција, твоја, лично твоја као лична карта – баш тако беше др Зо-зо причао – то је чин којим грабиш, рече Скерл себи, једно сопствено бити.

Али од кога би се то могло зграбити сопствено бити?

Ако је сад у нечијем поседу
онда никада и није било моје,
нити ће икада то и бити.

Не можеш себе ни од кога отети,
до од самог себе.

Јер не можеш себе нигде ни изгубити,
до у самом себи.

И нико не може бити споља наговорен
 да у себи потражи себе.
 Ни милом ни силом.
 Ни *tegett* реформом ни *rosso-nero* револуцијом.
 Властито постојање је могуће изградити само у себи
 и само својом вољом.
 И градиће га једино онај који то може
 јер му то и треба.
 Као плућима ваздух.
 Као оку светло.
 А онај коме то треба јесте онај који то и може.
 Нема магије којом се кокошка претвара у орла.
 Немогуће је добровољно потрошачко робље,
 безумне житеље људињака,
 претворити у слободног Човека.
 Они то не могу, јер им то не треба.
 А то им не треба јер то и не могу.
 Као ни кокошкама орловска висина.
 Можеш бити слободан само ако се одвојиш
 од свега што ниси ти.
 Мораш се измаћи тако да људи нестану с твојих видика,
 са свих твојих унутрашњих видика,
 с најудаљенијих обзора у теби.
 Да постанеш свему људском пустиња.
 А никако да будеш налик Кизином просвећеном орлу
 и таквој му орлици,
 пару што доживотно кликће над кокошињцем,
 и позива пилеће умове,
 као у некој туристичкој реклами, да им се придруже
 у шестарењу небеским дестинацијама духа.
 Ако ћу ишта чинити над кокошињцем завијаћу.
 Зверски.
 Љуто као курјак.
 И љут.
 Лично љут.

Да се крв у жилама леди људској живини.
 Да се одмакну од мене.
 Да ми више
 на уво
 не кокодачу.

Диже главу ка неонском светлу, попут вука ка сребрном диску месеца. Уместо урлика, и у супротном смеру, грлом је потекла ракија. У њему се ипак разлегло вучје дозивање, љути траг у ждрелу јека је тог нечујног зова, глава је остала курјачки усправна, ослушкује да ли се неко има одазвати, хоће ли се с неког нестварног, у духовним висинама ишчезлог врхунца, заорити поклич вучјег пастира. И тад, под светлима стерилно-ледене неонске месечине од n (бр. из скупа прир. бр.) χ (пута) $20W$ (вати) , угледа гипсану декорацију која се протеже над огледалом.

То је рељеф изведен у облику лука, израђен у већ сто година старом маниру сецесије. Густе, али разиграни преплети винове лозе, коврцице петелки и танано изувијане врежице, заперци, заталасано лишће из којег бујају једри алабастерски гроздови. Нова управа, власник, поседник, шта год да је некадашњи живи **МАЧКАРАЦ**, претворило у ову мртвачницу, нашао је неки, вероватно исплатив разлог, да унутар устакљеног, у метал окованог ентеријера сачува флорални рељеф. Беше покривен сивом бојом као и зид од којег се сад издвајао једва уочљивом испупченошћу. **Бахусов венац** – упркос молерској мимикрији Скерл га одмах препозна. Гледајући у последње преостало ребарце некадашњег **МАЧКАРЦА** осети се као палеонтолог кад међу оглоданим, нагорелим животињским костима угледа дуго тражен пршљен пра човека. Два супротна и помешана стања укрстише му мисли и руке. Сета, скоро болна, жацну га у дну душе, запалаца она гуја, рука посегну за чашом. А мисли, укрцавши се у возић сећања, већ путују, пролазе

кроз Бахусов славолук, са ишчекивањем загледају у сусрет му надлазеће пределе где се сад одвијају скоро деценију стара збивања. Бахусов венац некад беше злаћане боје. Оне које досегну најплеменитија бела вина. Патиниран временом и дуванским димом златкасти премаз је, у најдубљим превојима рељефа, био постао мрк као кестен, а на побочним облима, попримајући боју шумског меда, беше се претварао у смеђу. Само се врхови сваког грозда набреклог од једрих гипсаних зрна, још увек злаћано пресијаваху наговештавајући шта носе, какво блаженство за винопије крију у својој нутрини. Лук се заштитнички протезао над муралом који је сада заувек ишчезао иза слепих леђа огледала. Мајсторски је покопан под малтером и наслагама новог креча.

Мурал беше био насликан у различитим преливима претежно вишњево боје, оне коју могу имати само часно одлежала црна вина, колорит који с ваљаним разлозима многи називају **бордо**. Служећи се њом где год му је то, по начелима миметичке уметности, било могуће, сликар је приказао бога вина Бахуса како стоји више од једног лакта размакнутих стопала, онако како се стоји кад ваља повећати стаменост тела, кад се жели лакше одржати равнотежа која ће због нечег бити пољуљана. Испод кратке тунике, у малтене пуној дужини виде се ноге, снажних, једрих бедара, мишићавих, глатких листова. Обувене су у плитке летње чизмице начињене од испреплетених кожних трака на чијим крајевима, налик малим звезданим јатима, светlucaју златне нитне. На свакој чизми је копча од бисера чија су зрна сложена у облик виновог грозда. Већ на први поглед било је јасно да Бахус није тако, наизглед надмено размакао своја стопала само да би опонашао ташти став оних који се горде пред светом, над светом. Личећи више на Херкула, Атласа, Голијата, или неког таквог грмаља, Бахус је са сваке стране држао по једну, од тла високо дигнуту

девојку. Седеле су му на рукама превијеним у лакту онако како нам у наручју седе деца док их успављујемо, главицама ослоњеним о наше раме. Обе су биле у пеплосима, у хаљинама разиграних набора насликаних најсветлијим могућим бојама **вишње**. Али њима није падало на памет да се успављују, већ, као да Бахусове долактице јесу клупице љуљашки, тела им беху живо, несташно залелујана. Девојче на левици, попут атлетичарке у скоку ка метрима удаљеном пешчаном доскочишту, беше повијено напред, а оно са деснице, налик скакачици која леђима прескаче високо постављену летвицу, извијало се уназад. Свакој по једна, закону симетрије одговарајућа нога, дакле – левој баш лева, а десној баш та *mutatis mutandis* нога, са љупким, босим, опруженим стопалом, беше високо подигнута, смело усправљена попут ружичастог копља које је скоро до колена вирило испод пеплоса. Прстићи су такође били грозд бисера, врхови нежних хелебарди што се устремљују, и с левице и с деснице, ка једном мушком срцу, ка сваком мушком срцу. Другу ногу девојке су биле савиле у колону, онако како ноге савијамо кад на љуљашкама значајним замахом повећамо њихање. Након тек наговештених, али омамљујућих линија бутине, и под тканином обло испупченог обрису колена, та нога се тајновито губила у залепршаним наборима хаљина, а онда, на крају, као из пуног тоболца, такође извириваше из светло-бордог пеплоса врхом и белином босог стопала, прстима бисерним, стрелама седефним, спремним да буду одапете ако она копља оману, ако до срца не додаце.

Јасно да принцип уверљивости захтева од такве композиције, уколико уметник не тежи комичном приказу, да фигура бога личи на горостасе какви бејашу Херкул или Атлас, на оне којима мит приписује да на својим плећима држе и саму небеску куполу, а не да буде уподобљена неугодном стасу једног сваком телесном напору несклоног

божанства, наклоњеног живахном плесу и лакој песми, заштитнику винопија. Без обзира што то не беху атлетски грађене жене Микеланђела, ренесанских мишића набрек-лих од дуготрајних боравака у теретанама, или оне које нам дично, на сликама Рубенса, под нос потурају своје облапорне обрине, где на све стране кипе бујне груди и преливају се барокне задњице и бутине госпођа које би да-нас у бутицима одреда упућивали на одељења за пуније даме, него то беху девојке сецесионистичког стаса, гипке, флорално танане, *што је љиљан међу трњем*, бића скоро ваз-душаста попут расцврнутаних птичица под којима се не свија ни најтања гранчица, *то је драга моја међу девојкама*, ипак је виноточиви Бахус, сликар је то ваљано закључио пре требало да буде сличан каквом Голијату, *мој драги пасе међу љиљанима*, него ли кржљавом Давиду, како би такав терет носио са смешком. А он је управо то чинио. Држећи девојке на рукама смејао се лицем окренутим увис. У оку му се одражава злаћани блесак гроздова над његовом лoвором овенчаном главом. *Vaccalaureus*. Али звук његовог смеха, и то се видело, простире се широко и високо; високо преко златног лука, ка небу, ка неком Небу неба; и широко преко свега, преко света, док му је једна од њих, она здес-на, ка измакнутим устима пружа бронзани пехар дуж чијег руба је угравирано сецесионистички кићеном капиталом: *IN VINO VERITAS*; а друга, она слева, приноси чинију по-кривену крупним петокраким лишћем испод којег ипак из-вирују обли плодови лозе, једно грожђе.

Као да та искушења нису довољан изазов за једног бога у телу мушкарца, треће се девојче пентрало по Баху-совим леђима. Зајавивши га врагаласто, налик несташном цуретку, оној размаженој цурици која доводи родитеље у неприлику, иију-Цицо-безобразницо, обешечачки наскачући, ђиха-ђиха, на плећа угледног госта, ништа-ништа, мадам, ја де-цу волим, псе и дечицу, обгрливши га око врата заслепљују-ће белим женским ручицама девојка је закопчавала или,

пак – раскопчавала (ниједна расправа није дала одлучан доказ у прилог било које од две уочене могућности) иглу запона којим је био укопчан до земље дуг и раскриљен Бахусов плашт. Блештава белина њене пути и светлије боје њеног пеплоса бејаху се мешале са мркобордо бојом плашта који их је покривао неким разиграним немаром, сличан згужваном покривачу из чијих набора понегде извирују наге облине или удови немирно уснулог спавача. Тако из плашта, са обе стране објаханог Бахуса, на педаљ испод његовог мишићавог пазуха, вире беле, босе ножице треће враголанке, још два свежња нежних стрела у тоболцима чија ће мета бити тврда срца смртних мужева. А као да је и сам бесмртни Бахус таквог срца казивао нам је став четврте девојке. Седеше на тлу пред њим, постранце савијених и састављених ногу, та копља као да беху била положена, као да се неко предао, сустао, дакле – можда и клечаше пред Бахусом, лицем приљубљена уз његову леву ногу. Десном се руком, згрченим прстима, била ухватила за сребром и рубинама опточен Бахусов појас (и овде се водила полемика: раскопчано-закопчано-раскопчано) и залуд покушаваше, неким молећивим блеском очију допрети до оних висина на којима се орио његов смех. На длану леве, увис подигнуте руке пружала је Бахусу нешто округласто и црвено. Половина ће полемичара тврдити да је то њено срце које залуд нуди бездушном раскалашнику. Други ће сматрати да то јесте на пола пресечена смоквица која, обзнањујући свету своју сласну, румену нутрину, свима показује и казује: Погледај какву сласт пропушташ; па и ти, ти немарни сине Зевсов.

Столови најближи муралу, које *грађанство* БРМ-а (што беше значило: *жители* БОХЕМИЈАНСКЕ [БОЕМСКЕ] РЕПУБЛИКЕ МАЧКАРЦА) одвајкада јесте називало „асталима олимпијским“, по тамошњем и тада важећем обичајном кафанском праву, беху резервисани за Скерла и за

његово, како га је он представљао – „гимназијско друштво ванце“. Иако беше протекло више од пола деценије како „махерски исфолирасмо испит шатро нам зрелости“, тако је њихову матуру шаљиво тумачио извесни Петар П. – још увек се скоро свакодневно виђаху, доводећи често са собом и девојке, које ће редом, за годину-две почети добијати статус њихових супруга. Повремено су у **МАЧКАРАЦ** долазили праћени и новим познаницима стеченим током студирања, или неког леговања, људе с којим би се зближили на радним местима, у новом комшилуку или на рођенданском слављу неког рођака. Након одласка на једну од веома, у то време (а беше последња деценија трајања социјалистичког Истока Европе) бројних и садржајних биоскопских или позоришних представа које је нудио Београд, након похода у какву велесајамску куповину, или после колективног певушења бунтовних рефрена на рок-ен'-рол свиркама, *Драга! не буди! педер!*, након одласка на места која су најчешће посећивали у друштву својих, *За идеале! гину! будале!*, како већ поменути Петар казиваше, „лепљивших половина“ (желећи шаљиво описати оно што је извесни Стеван С. „стручно“ звао „непопустљивом посесивношћу женке, драги моји, ка једном ко би знао зашто и како одабраном мужјаку, али и мама је тако рекла: не пуштај ти то, ћеро.“), сама по себи се подразумевала, макар и краткотрајна посета „нашем злаћаном Бахусу“. Подразумевала се онако обавезујуће како су малобројни муслимански верници, трудећи се да буду што неупадљивији, долазили на вечерњу молитву у оближњу и једину преосталу београдску џамију. Без тога, неизбежни „вечерњи излазак“, оно што је као обредна дужност било наметнуто од стране нечега што је Скерл именовао – „овом велепијачном ером“ (мислећи на наше доба до манијакалности обузето масовним конзумеризмом), оно што је и данас „од истих велепијачара“ наметнуто сваком ко је у статусу било како схваћеном и одређеном као „младаччи“ (макар по садржају тај „излазак“ најчешће не испадне ништа више од онога

што се током столетне генезе жаргона описује изразима који иду од већ сасвим архаичног „'ватања зјала“, преко изумирућих „'шошкарена“ и „'глуварена“ до још увек држећег „'блејања“), тај – како га међусобно називаху – „'ноћни егзодус“ (Егзодирајте се, егзодирајте, грађани Бохемије, драги моји Брмљани, јер прво нам је било ПОСТАЊЕ, сад нам је ИЗЛАЗАК, а после ће доћи само ЗАКОНИ и БРОЈЕВИ, па ПОНОВЉЕНИ ЗАКОНИ, па опет бројеви, бројеви, бројеви – све док не одбројимо своје. А ти, Мишел, ако не гурнеш језик у СВЕТО ПИСМО као мачак у кашу, то онда не бројиш у изласке. Шта фали каше, драги Стив, само да није врела. Тако је мислио и тај мачор, драги Мишел, а сад се ућутао. Можда и јесте, Стив, али давно се о'ладила твоја библијска каша, та више никога неће опећи. Живи били па видели, Мишел, живи били па вид...), дакле – вечерњи егзодус им беше некако као пуж без куће, или као кућа без крова – ако се ни би окончао у **МАЧКАРЦУ**, где су прво подношени кратки, најчешће лаички извештаји о гледаном филму, **мој Мишко је, на морскоме[♫] плавом[♫] жалу, генија за вожњу**, или они дужи о свим предностима и замкама вашарског шопинга, а та ти је ролка стварно ти је, ал' стварно-стварно слатко ти је преслатка, пре но што би се спонтано зачеле славне бохемијанске дискусије на слепим случајем набасалу тему.

Свака придошлица у њихово кафанско стециште, сваки новајлија за „'асталима олимпијским“, био би, као у неком иницијацијском ритуалу, званично представљан „'злаћаном Бахусу“ – како скоро сви грађани БРМ-а називаху снагатора на муралу. Уосталом, у углу слике, мада и тад већ једва читљиво, било је исписано, оном истом сецесионистичком капиталом: *NASMEJANI VANUS I MLADCE NIMFE*. Међутим, кад год би се на иницијацији затекао, у то време све чешће „'ексклузивно“ настројен Скерл, све усамљенији у ставовима, с мишљењем чија је издвојеност већ постајала „'јеретичка“, наш ти је Мишелони антипротиван још од рођења,

сећаш ли се Стив², изашо је на свет ногама напред, а не овом главуцом контрашком – тада је Михајло ретко пропуштао обавестити „новајлију“ да нимало не треба веровати гласинама присутних Брмљана, овим несталним, казао би, и неуким житељима наше Бохемијанске републике. Не верујте им уважени пријатељу, штовани колега, послушајте шта вам чича каже, овај моловани разбацанко није *златкасти* него *латински* Бахус; јер није, као што можете и сами опазити гледајући га у боји коју молери зову трулом вишњом, дакле, нимало није *злаћан*, али зато јесте врло *латинизиран*. Молери и дунђери, поштовани пријатељу, не знам из којих вегетаријанских разлога, јер цеховски су одреда наклоњени претилом мрсу у облику прасећих и јагњећих печења обилно заливаним зидарским дозама „ладног“ пива, а ето користе претежно наивновоћну терминологију за своју номенклатуру боја. Поред поменуте „гњиле вишње“, чуо сам за „слану банану“, како називају једну нијансу жуте, а за одређене тонове наранџасте и тамнозелене користе називе „мицина кајсија“ и „вражји бостан“. А извесни Стари Римљани, уважени колега, *Populus Romanus*, они бејаху, пак, наклоњени крађи богова од исто толико старих Грка. Тако су још пре две хиљаде година, што би наш Пјерињо рекао – „ћорнули“ су и овог благородног нам Дионизија, па га све до данашњег дана потурају као свог Бахуса, као уосталом и друге хеленске богове које су успешно продали свету под својим именом као неке Венере, Марсове, Минерве и Аморе. Исто онако као што и њихови трансатлантски ванбрачни потомци, дакле, копилад римска, они који се данас планетарно трсе под својом бледоглавом орлушином, уваљује свету оне патентом заштићене шербете и своје блутаве ћуфте под извиканим именима разних лок-кола и њам-бургера.

Мало ко се у оно време одазивао на те Скерлове покушаје истеривање термилошке правде. „Бахус“ – беше краће и звучније него његово старовремско „Дионизије“,

а поред тога ипак се како-тако римовало са *баксуз*: 'О, не до нам Бахус /да нас трефи баксуз! (У опширним и данас забрављеним варијантама ове, за потомство заувек изгубљене винске почашнице, какво-такво римовање Бахуса даље се градило речима: *статус*, *кактус* и *анус*.) Шаљива здравица се „примила“, уобичајила, постала тешко искорењива традиција, Бахус је превладао Диониса.

Између злаћаног венца и винске слике протезало се плаветно небо, дакле, боје *светлоплаве* – сложеница настала од плеоназма који би нашим прецима звучао попут *тамноцрне* или *бледобеле*, али за који данас јесмо сасвим глуви па због тога више не знамо зашто светлокосе људе називамо плавим кад су нам они, заправо – пре жућкасти, *тата је црн*, *а мамица зута*. Плаветне боје неба, за разлику од злаћано замирућих тонова лука и бордо колорита саме слике, редовно су сезонски обнављане уз мање или веће годишње варијације светлоплавих нијанси – што је зависило од способности или неспособности молера да „потрефи фарбу“. Редовно су освежаване чак и од стране једне по природи троме, инертне управе што је онда куњала на челу ондашње Угоститељске РО „Три грозда“, управе сасвим истоветне многим управама тадашњих друштвених предузећа. Можда зато што посао није изискивао веће сликарско умеће од дунђерског још откако је, при првој и невештој обнови мурала „зидарски плаветном“ и молерским ваљком, заувек прекривено сецесионистичко стадо белих „предратних“ (ww II) облачака над Бахусовом главом, стадо које је пре тога деценијама спокојно пасло на пропланцима кафанског зида некадашње **КРЧМЕ КОД ТОЧКАРЦА**.

Управо под тим небом, под тим злаћаним венцем, пред тим Бахусом вишњево боје, први пут се бејасмо срели са Скерлом. Од тада до овог октобарског петка протекла је већ пуна деценија, и преко ње још једна, тек по којем

недостајућем тједну – непуна година. Сусрет беше обележен кратком и суздржаном полемиком. Можда зато што је и започесмо и окончасмо остајући на *пер си*. Отуда то беше испала пре доброћудна дебата о извесно-неизвесној и неизвесно-извесној будућности људског рода, него полемика, нека расправа која би толико добијала на непомирљивости колико би се више примицала изворном значењу грчке речи *ПОЛЕМОС*. Ипак, повремено беху избијали и тонови једва уочљиве Скерлове жучности, неком нестрпљивом живахношћу извириваху између његових реченица, предњачише му спрам мисли као млади, први пут у хајку поведени керови спрам ловачког поретка, бивајући тако као неки подземни наговештаји трусне природе наших будућих дијалога. Додуше, можда је томе било „криво“ и Скерлово расположење у којем га затекосмо кад се на позив новопеченог познаника прикључисмо његовом друштву. Он је, не обративши пажњу на придошлице, налик свештенику који литанише окренут ка олтару не базирујући се на паству иза леђа, где понеки још увек улазе, долазе, одлазе, зевају, певају, он је, у једном монологу јарких боја и пуним талентом своје речитости, описивао вечит и јадан усуд људске врсте „бачене у неутољиво гладне челоусти људождерне цивилизације“. То заправо беше један солилоквијум. Понесен надахнутошћу властитих речи изгледало је да и не примећује остале за столом. Усред свеопштег, а те вечери и посебно разиграног кафанског жагора, (многи су били узбуђени због једног „историјског“, а данас сасвим заборављеног спортског успеха извесне момчади, коју су по француском изразу називали час *екипом*, а час по енглеском *тимом*, и због нечег је сматрали „својом“), Скерлово „друштванце“ је у тим слављеничким околностима, скоро побожно ћутећи као да присуствује проповеди и скрушено се држећи својих чаша и чашица попут књижица из Светог писма, заиста личило на скупину верника над којима се беху громко

разлегале речи његове мрачне литургије о неминовном канибалству људске историје.

Зар је увек будан просветитељски порив могао одолети таквом изазову? Изгледало је то као један, самог Леониде достојан подухват – покушати се одважно испречити испред те песимистичке бујице. Упитомити тај туробни хук, окренути деструктивни ток мисли ка некој турбини која може произвести светло том мраку, унети енергију у то одлучно замирање, као што су стари воденичари два хвата дугим и издубљеним деблом умели сакупити и усредсредити беспослену снагу потока ка лопатицама витла, покренути осовину млинског камена. Чим је жрвањ Скерлове речитости стао, и чекетало умукло, док је још помало брујао јек последњих речи, пре но што је почела да сипи ситна прашина тишине, дигли смо, да наставимо у маниру дочаране слике, дигли смо уставу и на јазу наше воденице, и наш је жрвањ почео млетити најкрупније метафоре Скерлове беседе: људождерство цивилизације, канибалство историје.

Можда наши преци и дословно бејашу били људождери – паства Скерлова, попут војника под командом, дакле – као један, окренула се ка новом „воденичару“, можда наши преци заиста јесу били људождери, као што то доскора беху и они малобројни остаци нецивилизова-них људских остатака, оне последње палеолитске честице *homo sapiensa*-а, они над чијим се канибалним чиновима згражавамо до најмање длацице која нам се дигне на теме-ну при замишљању таквих грозоморних кулинарских при-зора?

Ова је реченица, то признајемо, извесно време била смишљана како би на окупљене, а нарочито на Скерла оставила одговарајући утисак. Требало му је навестити да пред њим јесте супарник којег неће уклонити олаким гла-голањем, неким брзопотезним реторичким пуцкарањем.

И та је реченица учинила оно што јој је наложено. Обавила је свој задатак попут светлеће ракете која осветли ноћно бојиште и неприпремљеног непријатеља зетекне на отвореном. Дала нам је времена да ухватимо залет, да одмакнемо такмацима попут спринтера који је добро стартовао, који је „улетео у пуцањ“ и сад може осталима, онима који га прате, „диктирати темпо“. Заправо, сасвим је вероватно, поштовани колега – очи присутних, те вечери бројнијих него обично, па зато окупљених око *ad hoc* утростручене „олимпијске“ трпезе настале благословом конобара и спајањем три стандарна кафанска „астала“, те су очи пажљиво пратиле наше речи као дуга колона маратонаца водећег тркача – чак је и више него вероватно да су такви андрофаги, макар тек ритуални, повремени људождери, заиста били и наши далеки преци. Али ми то више нисмо. Одавно нисмо. Свеколико згражавање, одвратност коју сви осећамо над таквим делом, можда слична оној која се у души исламисте јавља спрам крметине, или у свести вегетеријанца спрам месног obroка уоште, та аверзија више него поуздано сведочи о томе. Поуздана су и сведочанства да нам блиски преци јесу спаљивали живе несрећнице које је њихово грозоморно сујевеље „препознавало“ као „вештице“. Свуда су пламтели импровизовани овоземаљски пургароторијуми чије је ломаче потпаљивала колективна глупост. Помињу се и монструозне бројке, не мање од 40 хиљада спаљених. Али ми то више не чинимо. Наши су преци веровали да је земља равна плоча и средиште васионе, и да ова мишићава пумпа у грудима – дванаест пари очију прати кажипрст који добује по прсној кости – да њене шупљине садрже сва наша осећања. Ми данас у срце, попут механичара који фризира абартован мотор, уграђујемо бајпасове, пејсмејкере и стентове, или му органске коморе и преткоморе сасвим мењамо синтетичким, пластичним, механичким, а да при том уопште не остајемо без емоција. А колико смо само срећни што више нисмо у центру света,

што нисмо у средишту васионе, што смо далеко, далеко од сваког средишта било које галаксије где неутољиво гладне космичке рупе у своје црнило гутају све што им се прима-кне. Наши преци из оболелог истериваху зле духове. Покушавали су га врацбинама искобељати из невидљивих канци неког црног врага. Лишити болесника демона у њему, макар га при том лишили живота. А толике њих и јесу. Ми их већину лечимо и излечимо убијајући пилулама микробе у њиховом организму. Како би све то било могуће да нема напретка? – не сви, али десетак маратонаца, каскајући за нашим реторичким питањима, екипно, алијас: тимски и потврдно – климнуше главама. Како би то било могуће да људска историја, као и сваки други одељак еволуције, није вечит, ка напред усмерен ток? Људско постојање је само један, свакако посебан, на махове чак и величанствен, али ипак само један израз општег космичког прогреса? Ми не споримо да глупост и злоба јесу и данас превађајући квалитети колективног мњења – климајућа десетина још не посустаје – и то сваке људске заједнице на планети, али, по нама – ти квалитети јесу у сталном историјском опадању.

Затекавши се те вечери пред злаћаним Бахусом у трочланој дошљачкој групи у којој већина бејасмо аутсајдери, двоје од нас још не беше прошло кроз иницијацијски обред, још нисмо били церемонијално представљени насликаном богу вина, па ипак добивши толико много простора, односно – времена за изношење својих ставова, при чему то казивање није било прекидано, нити од Скерла, нити од неког из „пастве“, дакле, било је праћено њиховом сталном ћутњом, све то наведе на помисао да су Брмљани те вечери били изненађени нашим излагањем исто онолико колико и вином запојена српска војска кад у праскозорје чете трезних Турака прегазише реку Марицу. Сви беху затечени неспремни и распасани, а изложени аргументи

самом Скерлу задаше удар од којег се неће опоравити, мада се можда још тетура по рингу као грогирани боксер.

Али то бејаше привид. Тад нисмо знали да Михајло Скерл никада не прекида своје саговорнике док не постане очито да су окончали реплику, а да тај манир успешно намеће и присутним сведоцима његових полемика. Наравно, такво понашање препознајемо као уљудно, оно је жиг духовне пристојности и – што је важније – неизбежен предуслов дискурзивног дијалога, умећа које изумире. Међутим, за Скерла то беше и битан део његове полемичке стратегије. Пуштао је идеолошке супарнике, гледали смо у неким приликама како их чак и подстиче климањем главе, некаквим безгласним *да-да* и *свакако-свакако*, допуштао им да сасвим развију и изнесу своје тврдње, наводио их да изложе до најмање помисли и примисли све што им се затекло на раскрыљеном уму. Што је исказ дуже трајао то је неминовно, због своје говорне природе, бивао све рањивији. Скерл би пажљиво уочавао слаба места у превише развученом и утањеном распореду вербалне фаланге, и кад би привид победе почео да им спушта штитове и копља – муњевито би се устремио на рањиве тачке ефектно разарајући оно што је пре који тренутак изгледало непорециво као у вечност уклесано Божје слово. И управо на једну такву слабост нашег исказа, на несмотреност којом смо у последњој реченици повезали глупост и квалитет, одмах се обрушио:

Напротив, поштовани колега, мислим да глупост и зло нимало не губе на каквоћи, сад се лица присутних, као да слушају очима, а не ушима, у трену, једнодушно, попут многоглаве публике која прати тениски меч, окренуше ка Скерлу – напротив! Него видим да из века у век трају баш таквим каквим их људи себи начинише. Ја не знам шта би вам то „опадање“ или некакав „раст“ квалитета уопште и били уколико нисте какав трговац који овде хвали своју

робу, а куди туђу. **Квалитет** неког бића или појаве, у пуном значењу **те речи** – јесте оно што их чини таквим какви јесу све док јесу. Кад нестане њих нестане им и квалитета, и обрнуто – изгубе ли квалитет, престану ли поседовати оно по чему јесу оно што јесу, престаје и свако њихово *бити*. Отуда квалитет мора бити нешто целовито, недељиво, неумањиво – попут живота и смрти. Не може се заиста бити делимично жив, а половишно мртав. То су само сликовити изрази за неког ко се по несрећи мучно и дуго рађа, попут недоношчета у инкубатору, или тако умире, попут болесника у коми, али обоје се, раније или касније, морају приклонити или целовитом животу или таквој смрти. Ја мислим да и сви други квалитети, попут живота и смрти, јесу као бритва оштра међа на којој се сече постојање и непостојање нечега. Глиста, све док рује кроз меку земљу, или трава све док ниче из те земље – нити могу да добијају нити да губе ишта од свог глистинског или травинског квалитета. Глиста је сва глиста, од главе до репа, или како ли јој се већ зове то што вуче за собом, или није глиста. И трава је сва трава, или то нимало није. Уколико изгубе своје суштинске квалитете, бивајући, на пример, заувек одвојени од оног кроз шта су бушили уске ходнике, из чега су ницали и листали, више их нећемо звати нити глистама нити травом, него сувим сеном и пецарошким мамцем. Тако и глупост људска, све док је буде било – мора бити исте, недељиве каквоће – сваком честицом мора бити глупост у својој потпуности, јер њено трајање или ишчезнуће, као и било чега другог, јесте могуће само у пуној целовитости њеног квалитета. Наравно да се и глисте и мамци и трава и сено могу разликовати по квантитету. Бића исте природе не морају, а најчешће и нису количински идентична. За то имамо речи као што су мали и велики, високи и ниски, дебели и мршави. Ја мислим, поштовани колега, да сте ви, помињући *квалитет* глупости мислили на њен *квантитет*? Јесте! Наравно, јер квантитет сваке

глупости људске, односно, величина њених последица, то већ може бити нешто што се мења, умањује. Глупост би количински заиста могла бити у сталном, како ви то рекосте, историјском опадању. Цивилизацијски прогрес би онда био као нека пумпа којом се непрестано снижава ниво глупости све до њеног коначног, можда још увек далеког, предалеког, али неизбежног исцрпљења.

Уместо на сумњичавост, неискуство нас је подстакло да неопрезно, потврђујући Скерлово тумачење, климнемо да-да главом, као да неизговорено казасмо: у праву сте, сасвим у праву, реч је о квантитету, глупост је неизмењивог квалитета, али јој зато квантитет јесте у историјском опадању. Међутим, таква доброћудна корекција била је такође део Скерлове полемичке стратегије, метода коју је он називао „кување жабе“. Млаком, пријатном помирљивошћу, навео би супарника да у име „истине“ прихвати мале, скоро и небитне *кре-кре* преправке сопственог става. Скерлов топли тон као да је наговештавао како се потом и он има спонтано сложити с главнином изнесеног.

Али топлина тона је расла. Постајала врела. Врелија. Пријатно жабље *кре-кре* брчкање претварало се у *кре--кре-крее* кување, у кување *ње*, жабе полемичке. Противнику је отупљена пажња. Бојне трубе свирају контранапад. Ситуација се преокренула. Одједном се други претворише у лукаве Турке, а први се ненадано затичу на погрешној обали Марице:

Ја мислим, поштовани колега, а и ви ћете се ваљда с тим сложити ... – глава добродушно климну, и не саслушавши на шта би то требало пристати. Наша неопрезност још увек се брчкала у млаком Скерловом тону – ... слажете се да би нам неки сељак умео казати од чега то зависи количина сена коју ће током године накосити са својих ливада. Свакако да је сељаку такав увид доступан на основу

непосредног искуства. Косећи уз оца, деду, а можда и уз прадеду, а потом и уз своје синове, можда и уз унуке, научио је ваљано читати превртљиву ћуд природе од које му зависи принос и род. Слично знање, али поопштено научним методама, стечено систематским истраживањима којима се допире до крајњих дубина и недогледних ширина, посе-дује и агроном. Он би нам тачније и поузданије описао све могуће варијације количине рода у односу на промене услова у којима траве и детелине имају да расту. То је списак за који лаички сматрамо да зависи од оног што би проста емпирија назвала сушом, кишом, мразом, срећом, можда и неким богом. А заправо се ради о географским ширинама и дужинама, о минералном саставу тла, о начинима ђубрења, о сортама семена. Траве више не ничу спонтано, како их ветар нанесе, већ под оштрим оком науке и технологије. Уосталом, као и човек. Деца долазе на свет скенирана, анализирана, витаминизирана. Томе нису измакле ни кишне глисте. Лумбрикултура – јесте научно заснована вештина глистогојства. Стога би се код неког лумбриколога, ако се тај тако назива, могли обавестити о свим поступцима којима се у глистогојству увећавају квантитети приноса. Али од чега нам то, поштовани колега, зависи квантитет људске глупости? Шта је то што њене последице данас чини мањим или, пак, већим спрам глупавих чинова оних претходних епоха. Шта условљава више или ниже приносе и доприносе савремених људских будалаштина, од чега нам то зависе косидбе модерних ступидарија? Ја мислим да то јесте знање. Укупно знање које је до данас досегао људски род. Од количине знања зависи сетва и жетва људске глупости. Слажем се са вама да је раст људског знања једна непорецива чињеница. Доказе за то изложили сте нам веома сликовито помињући бај-пасове и пејсмејкере. Али, нажалост, за мене је ваша сликовитост тек један светлуцав покров за погрешно, дакле, без увреде – за мртворођено мишљење. Непосредна веза између несумњивог

и сталног раста људског знања, и неког претпостављеног опадања људске глупости, опадања које наводно има довести до њеног коначног нестанка, а ова нашу расправу оставити без сврхе – за мене је заблуда. Она почива на претпоставци да се глупост и знање налазе у односу обрнуте сразмере – као што важи за однос глади и хране, за однос где *раст*, у организам унете и сварене количине намирница, значи *опадање* глади, и обратно, *смањење*, односно – *одсуство* првог, узрокује *раст* другог. Међутим, није тако, поштовани колега, јер *оног-који-не-зна* никад и нигде нису сматрали глупим већ неким. Таквог ни данас не називају глупаном, глупердом или глупачом, већ лаиком. Дакле, неупућеним, нестручним или, у најгорем случају – незналицом. У много чему сви су углавном незналице, а тек у понечем, и можда тек помало – јесу нечега зналци, јесу за нешто стручни. Глупост никада и није била *одсуство* знања да би је на тај начин доводили са знањем у везу. Напротив. Највеће глуперде света, оне задужене за сетве и жетве неизмерног зла, увек ћете наћи међу ученима и упућенима, међу мајсторима и мајстерима, међу учењацима и научењацима, међу вештацима и експертима, у сталежима оних које данас сасвим прикладно називају фах-идиотима. Управо због такве везе, *неоспорни* раст знања узрокује појављивање, такође *неоспорно* – појављивање досад незамисливо бројних и нестварно великих глупости. По овој законитости будућност их има доносити и све бројније и све незамисливије. Према томе, ако се сад вратим на малопређашњу компарацију, онда кажем да модерна појава глупости није упоредива с неким опадајућим осећајем *глади* који би производило већини приступачно обиље хране, него пре с рашћу случајева чудовишне *гојазности*, оне натовљености коју поменито обиље изазива код јадника обузетих мање-више болесном прождрљивошћу, обузетих оним што некад, пре него што постаде „елегантна попуњеност“, беше сматрано петим смртним грехом

– облапорношћу. Свака гојазност јесте последица присуства хране, баш као што је свака глупост последица *присуства* знања. Другачије речено: нити лична нити колективна глупост – што већ и поменух – није узрокована **одсуством знања**. Али – одмах додајем – узрок сваке глупости јесте **одсуство мишљења**. Оскуднима духом може изгледати да знање и мишљење јесу једно те исто. Или да су веома блиско повезани, као што су то успињуће сунце, оно би им било симбол растућег знања, и количина дневне светлости, што би им представљала мишљење. Наравно да мислити и знати јесу у некој вези, али свакако не у таквој. Мишљење по својој природи јесте квалитет духа, а знање је духовни квантитет. Метал по свом квалитету, односно каквоћи, може бити злато и може каквоћом бити гвожђе. Квантитетом га може бити грам, а може и килограм. Боље је имати килограм злата него грам, али вреднији је грам злата него килограм гвожђа. Ниједно увећање количине неће суро гвожђе начинити блиставим златом. Никакво умањење квантитета неће злато претворити у гвожђе. Квалитет и квантитет, каквоћа и количина, односно, мишљење и знање – нису у таквој вези. Знање је умешан и стручан извршилац радова, данас све умешнији и задивљујуће стручнији и стручнији, али мишљење је оно једино што свакој људској активности може дати сврсисходан смер, одредити јој користан циљ. Мишљење оствареном делу одмерава вредност, мишљење му открива смисао. Знање нам казује **КАКО, ГДЕ, КАД, КО, ЧИМЕ**. Али мишљење нам говори нешто неизмерно важније. Оно нам казује **ЗАШТО**. Казује нам **ЧЕМУ**. Ма колико било велико знање, ако је праћено мишљењем гвожђаног, рђању склоном квалитета, ако је у спрези са мишљењем сасвим оскудне духовне снаге, са неким мислуцкањем које не може докучити ниједно истинско **ЗАШТО**, које не може понети, ни поднети тежину ниједног суштинског **ЧЕМУ**, тада и највећа знања производе или сасвим безвредна дела или она изопачених вредности и

нечовечне сврхе. Поступцима заснованим на рђавом, зарђалом мишљењу не гради се него разграђује, разара, потпуно обесмишљава трајање људи. Отуда и највећи по нечему зналац може бити, а нажалост често, као што рекох, то и јесте – јесте само један екстраобучени зли глупан чији поступци, утемељени на голом нагомиланом знању, изазивају ужасне последице. Тако је увек кад се у спреси нађу моћно знање и немоћно мишљење – као у некој колској запрези лоше упарени коњи. Крупни пастув у пуној снази, и неко жураво коњче, ждребе посмрче, рано одвојено од кобиље сисе, недохрањено, неухрањено. Видим такав пар, видим где један сипљиво дахће, саплиће се, колена клецају, из ноздрва му вири слабачка коњска душа. И другог видим док заслепљен жестоком крепкошћу силовито и безобзирно вуче, земља му се угиба под копитама, врцају варнице из поткова, из ноздрва суче врелина. Никако другачије неће бити него запрега има скренути, преврнути се, кочије ће се сатрти, терет уништити, путници страдати. Опет, у обрнутом случају и последице јесу обрнуте. Ждребац снажног мишљења, оног златног, јесте обзиран, ускладиће корак са нејаким парњаком знања, кад му већ такав западе, кола ће стићи на своје одредиште, допремити терет, довести путнике. Зато се чак и један сасвим неук човек, ако је обдарен златним духом, може својим делом и мишљењем показати умним. *Мудрост неписмених* – то је оно што се у епохама романтичног национализма, и у различитим формама, са дивљењем бејаше скупљало под именом народног стваралаштва. Ја и то видим као доказ по којем једино мишљење даје квалитет свему што именујемо као *људско*. Мишљење одређује каквоћу *људског*, суштински га утемељује у дубинама смисла, док допринос знања јесте квантитативан, увећава количину *људског*, омогућава му спољашњи раст. Стога, ако би се неким чудом и код већине људи моћ мишљења уздигла до нивоа њихових знања, ако би постало могуће да се општи квалитет духа некако

изједначи са непрестано нарастајућом технолошком или било којом другом практичном спознајом, мислим да би се онда заиста почело догађати то ваше историјско опадање количине глупости, односно – некакав раст умности. А до тада, то значи и сад, управо сада, у овом добу које мишљење и умеће мишљења описује као неку анахрону старачку залудицу, или као бескорисно трабуњање шачице преживелих филозофа на чијем се коначном истребљењу систематски ради, глупост људска и људско зло и даље се имају служити растом људског знања да би и сами расли. И ја управо тако то и видим. Видим глупост и зло у непрестаном надолажењу. Ваша „прогресивна“ Историја мени је само једна неисцрпна галерија све бројнијих форми људске лудости и злобе. Нарочито је наша велепијачна ера, сасвим у складу са никад досад забележеним увећањем знања, произвела толико разноликих облика глупости, да зло нашег доба свакодневно проналази и поприма ново, никад виђено лице, маску под којом може да злотвори више и успешније него икад у вашој прогресу наклоњеној Историји. Ето, ви сте нам поменили неке прекјучерашње, неке старовековне и средњовековне хиљаде, а колико јуче, колико данас требљени су, требе се – милиони. На скромним ложиштима хришћанских пургаторијума грађени су пространи нацистички крематоријуми. И настала су атомска зграишта где се у трену читави градови претворају у спржене мравињаке. Групице мусавих људожера, ловаца на ионако пропадљиво тело, заменило је масовно и систематско рибарење вечних душа. Настало је неумерено изловљавање и требљење људског духа. Отуђење од умности и искорењивање смисла – то је оно што непрестано над духом људи, на научној основи, врше дежурни испирачи мозга, бројна каста умождера. На планети никада није било толико описмењених људи. Вероватно се већ броје и у милијардама, а излази да једна голијатска већина њих бива приведена слову само зато да буде што темељније експлоатисана,

да буде до крајњег фанатизма идеолошки затуцана, до сле-пила заглупљивана рекламним и политичким кампањама, булевараском штампом, рото-романима, таблоидима, не-кад радијским, а данас телевизијским сапуницама, и не-пребројном тривијалном родбином свега тога што се не-престано и неумерено размножава попут популације гло-дара на депонијама смећа које израстају у планинске венце. *Ipse dixit! Ipse dixit!* Односно, поштовани колега, да не би звучало охоло нек буде: *Quod dixi – dixi...*

Пошто му те вечери ово не беше први меч у глаго-љању, Скерл, очигледно заморен, покушао је, како то те-нисери кажу – скратити поен. Као што се некад у послед-њем кадру филмова обавезно појављивао натпис **КРАЈ**, та-ко је и он призвао то старо и непорециво филозофско *амин*, оно испрва питагорејско, а после и схоластичко: *ОН рече!* – повик којим се на средњовековне расправе беху ставља-ле беспоговорне тачке. Опазивши знаке исцрпљености (иза помирљивог: *Што рекох – рекох...* – већ се назирао бели барјачић) и разоткривши му стратегију, сасвим се тактички прилаго-дисмо условима дискусије. Уместо широког, фронталног напада, одлучисмо да из његовог исказа извлачимо поједи-не тврдње, да их ловимо за репић као невешто скривеног миша, и – обрћући их на леђа, изложимо погледима оста-лих она места где су му тврдње најмекше:

Ето, и сами поменусте да је већина данашњих људи описмењена; на крају репића немоћно цијукнуше све оне Скерлове алфаветске милијарде. У средњем веку то је би-ла једна толико фантастична чињеница да би као изговоре-на попримала природу комичне лагарије. Ондашњи људи су неизмерно озбиљније веровали у то да се у једном јут-ру, оном првом јутру након пропасти васколиког овог све-та, имају сви пробудити анђеоски окрилаћени него да ика-да ико од простог пука, осим каквом грешком, јер чему би то уопште и служило – има бити описмењен. У овом, као и

у сваком будућем историјском моменту, писменост људске врсте је постала нужан предуслов даљег еволутивног космичког тока. Писменост јесте једини пут ка умности коју сте поменули, ка општој умности која је следећа велика епоха постојања људске врсте. И тај предуслов – писменост свих, у догледној будућности, то је несумњиво, има бити и глобално остварен. Човек је као врста, као *homo sapiens sapiens*, стичући пре пет миленијума способност писмености, неповратно ступио на пут умности, као што су некад неки претходни хоминиди стичући пре пет стотина миленијума способност говора ступили на пут разумности. Према томе, након што се деси одређен и неминован проток за то потребног времена, глобална описмењеност произвешће нужну еволуциону последицу – оумљење свег људског рода.

Ја налазим да је заиста дирљив ваш занос. Данашњем велепијачном добу можда тога највише и недостаје. Да ни смо у кафани, где би присутни то тумачили као акт вулгарне алкохолисаности, можда би се, макар и несвесно, као у храму, спустио на колена. Не из побожних или идолопоклоничких разлога, већ из чисте жудње, из одједном ми наврле и искрене жеље да саучествујем у заносу који са тако узвишеном надом ишчекује будућност. Сетих се доба кад ме је отац повео да ми први пут вежу пионирску мараму. Да је у мени још која чаша вина више, верујем да би потекла и суза, часна пионирска суза. Данашњи људи јесу на путу писмености. Већина њих макар некако и макар понешто сриче. Само што је та иста већина промашила смер пута. Пут ка умности води навише. Узбрдо. Велик је то успон. Скоро непрелазан. Изискује и лични напор и друштвени наговор. И надљудску вољу. И такво трпљење. И такво пожртвовање. Пристанак на понижења међу масом оскудних духом. Понекад и на страдалништво. Много је лакше, најлашке је –тоциљати се низбрдо. Низ длаку забаве.

Пријатности. Уживања. Зато се људи не упуштају у подухват личног оумљења. Не одважују се на успон, већ се чопоративно препуштају низбрдицама уживанције. Удобностима и угодностима чија је природа слична милини која их преплави кад препуној бешици дају на вољу. Затворе се очи, можда и нос – ум обавезно, и суне се ка долини голог задовољства. Ка понору глупости.

Ми сматрамо да није мудро превидети или оспорити све оне поноре над којима се у историји беше надносила и надноси се људска врста. Али верујемо да ће историја већ наћи начина, као што је и досад, јер и не пита се она, историја, већ у напретку незаустављива еволуција за коју ради, којој службује – према томе – једна или друга већ имају наћи начина да се у име неминовно прогресивног космичког тока и овог пута повуче кочница. Декаданција ће бити заустављена. Наопако смерање људског постојања, као и толико пута пре – биће измењено. Ми се заиста слажемо са вама да тренутни смер можда и јесте погрешан, али морали би се и ви сложити са нама да пут зато јесте прави.

Ја се и слажем. Нека буде тако. Нека је Историја служавка Еволуције. Нека су људи на тако правом правцагом путу да правији не може ни бити. Једино што путују у погрешном смеру. Еволутивном низбрдицом. Сад би се и ваш и мој став, односно – ваш, као и било чији, по мени увек неутемељен **оптимизам**, и мој – као и сваки други, по вама увек неоправдан **песимизам**, све би се то морало свести само на једно питање: Хоће ли нам то Историја, или нам она то неће успети повући неку кочницу. Да ли се људска врста, по предвиђању песимиста, има стровалити у провалију, или ће остати, по прорицању оптимиста, да над понором и даље виси. Слика ове провалије у мени гута сваку разлику између вашег оптимизма и мог песимизма. Јер пут

је да се путује, да се негде стигне, а не да се кочи, да се тавори у месту, да се виси над смртоносним понором.

Ми исто тако кажемо – пут је да се путује. А на путу, на сваком, чекају нас прилике и неприлике. Некад се мора у нежељено назад да би се стигло у жељено напред. И сами сте помињали напор, пожртвовање, вољу. Надљудску. Историја никад не престаје то тражити од људи. Историја никад неће одустати да од људи захтева надљудску вољу.

Ја кажем да је то заиста лепо речено. Красно. Само није ствар у томе шта се тражи него од кога се тражи. Не можете захтевати од лењих, крмељивих нагојених кокошка да напусте своје буњиште и одлете на југ као јато вижљастих ластавица.

Ми кажемо да је то заиста сликовито поређење, само што људи нису такве кокошке. Није то ниједно људско биће. Свако, па и оно најубогије, оно духом сиромашно, најсиромашније, ипак и оно располаже каквим-таквим крилима разума.

Ја видим да баш таквим-каквим располаже и кокошка. Али та каква-таква нису крила за летење. То су сувишна, бескорисна крила живине која више и не слуги да постоји небо. Крила сакатих створења којима заувек недохватне остају надземаљске висине, као што и већини људи остају доживотно недокучиве небеске висине властитог духа.

Ми би сад могли опет поменути претке, оне за које је једном такође нешто у висинама духа било недокучиво, оне који су веровали да је земља равна плоча, да мишићава пумпа у грудима садржи сва наша осећања. Тиме би нашу причу вратили на двоструки почетак. На место где на

стаблу еволуције избија огранак историје, и на место где је отпочела наша расправа. Приметимо зато да ова крила, за нашу малу дискусију, испадеше нешто као она пословична полупуна/полупразна чаша. Слажемо се да садржај чаше јесте испунио тек половину њеног волумена, али ви очекујете да се чаша има неумољиво празнити, а ми мислимо да ће се пунити и напунити. Мада верујемо да се и ви надате овом другом.

Ја да се **надам**? Таван посра', што би рекао наш Пјерињо, то вам је овај симпатични носоња, односно – табан посла, како би рекао његов Милорад, а то вам је носоњин отац. Надам се да вас не вређа сочност наше бохемијанске шале, али ако намеравате постати пуноправни грађанин БРМ-а, односно пунокрвни Брмљанин, ваља вам се на њих навикавати. Тако би нам неко могао казати, неко склон једноставном умовању и таквом изражавању, а упростивши до крајности мој став, могао би нам рећи, са или без позивања на уваженог Милорада: Није вам, синови, исто мислити и срати – али зато често испадне да је баш исто срати и знати. И знања вам и срања, синовци моји, бораве на истој обали, а мишљење је на оној другој. Ваља вам тамо препливати. А сад, без и најмање шале, изјављујем да се спрам свега што се односи на људе ја одавно више ничему не надам. Како сам и колико досад спознао људску сорту незамисливо ми је да спрам људи у себи носим и неки полувичан, а камоли неки претежан, већински или чак чист оптимизам. Заправо спрам људи у мени више није остала ни трунчица оптимизма, а камоли нешто више од трунчице. У томе следим, сад више не знам тачно кога али неког ко је једном негде изјавио, и кога ћу сад цитирати без намере да вас увредим: „Чист оптимизам, увек мирише на глупост.“

Ми би се и са тим, уз извесне ограде, можда могли и сложити, али – поставља се питање: Који је то оптимизам чист? Какав ли је неки чистији? А који ли је то најчистији? Чиме ли се и како мери чистоћа оптимизма? И који би то био нечист? Мере сваког оптимизма и сваког песимизма увек нам се накнадно указују. *A posteriori*. Као да у томе, било да се очекивања покажу као оправдана, било да се извргну у изневерене наде, као да у свему томе можемо постати генерали тек након битке. Али, кад се већ иде у битку, а то морамо, у битку живота, у вечити бој који са постојањем бије наша историја, онда нам ваља, као и на сваки други мегдан, кренути с надом у успех, с вером у победу, дакле, ваља нам, не предајући се унапред, над својим бојним поретком високо, високо развијати барјаке оптимизма.

Ја видим како ти барјаци могу и заклонити поглед. Вера може заслепети. Оптимизам може ратника учинити неопрезним, лакомисленим. Мора бити наоружан и песимизмом, као оружјем сумње која позива на опрез, снабдева га бритком обазривошћу.

Ми налазимо да ова ваша упозорења већ звуче оптимистички. Позивом на такав опрез ваш се песимизам ставља у служби оптимизма. Мислимо да се сваки песимизам на крају испостави као такав. Иза туробне маске укаже се лик очекивања, лик наде. Да нема наде, макар и несвесне, невољне, што би човек уопште и био песимиста? Чему јеткост којом образује свој исказ, горчина којом обзнањује став? Такав јед указује да нам је до нечег стало. Указује на бригу, на то да смо још увек у игри. Иначе би били равнодушни, без очекивања. Чак и оних изневерених. Сасвим апатични. Налик оном старом филозофу који на сва питања о сврхама и узроцима постајања беше само одмахивао прстом. Равномерно, слично клатну сата, одрично је мрдао

усправљеним прстом, јер се **ништа**, тако је учио, ни о чему не може изрећи. **Ништа** се не може спознати и **ништа** учинити пред непредвидљивошћу нашег постојања које се одвија у једном непрестаном и недокучивом струјању овог света, у назајазном току што стално дотиче и отиче, и неухватљиво нам промиче између опажаја и разумевања као вода између дланова. Али одавно се већ зауставило то скептично клатно, откад више не куца, откад нам тај ток тако не промиче. Тако недокучиво. Знамо и одакле је и куда ће, меримо му брзину, густину, количину. Научен је захват, вешто пронађен рукохват. *Kunstgriff*, како би то рекли Немци. Прсти нам се умешно преплићу у том грифу, и кад њиме заграбимо живот, као што се узима свежа вода извора, постојање нам више не цури без остатка. Толико нам од света данас ипак остаје на длану, и праћака се уловљено попут пуноглавца чију жаболику судбину можемо сасвим, сасвим прозрети, а можда је и одредити. Људи су постали једина бића овог света којима је дато да превладају *усуд*. И свој усуд и усуд туђи. И све што одређују као усуд. Биле то фаталности космичког или божанског порекла, или преодређености телесног устројства или друштвених околности, или ма какве замисливе или незамисливе условљености коване на наковњима материјализама или под чекићима идеализама – људи имају оруђе против свих писаних и неписаних судбина, против сваке моћи ћудљивог фатума, против свих кобних и злокобних деловања фаталних сила – јер поседују *разум*, имају га, стекоше га, а могу стећи и *знања*, и потом их могу складно, попут парачилих ждребаца у ваљаном двопрегу, могу их сјединити у својој *разборитости*, да би *њом*, као у оном стиху који се приписује Вергилију, сину сељачком из једне римске паланке, из неког Анда код Мантове: *fato prudentia maior* – значи, да би својом *разборитошћу усуд* надвладала.

Ни по бабу, ни по стричевима – тако одлучисте окончати нашу дискусију. Помирљиво. Да последња не буде ни моја ни ваша реч, него баш Вергилијева. Радо прихватам ту руку којом сте посегли за његовом стихом, и са истом мирољубивошћу на тас наше дијалошке ваге и сам прилажем један. Један из његове *Енејиде*, онај стих где **то** што бива од разума превладавано и надвладано, **судбина**, ипак на крају, као вода пукотину у зиду, свој *пронађе пут*: **fata viam invenient**.

Ваш прилог личи на данајски, на онај дар због којег су лаковерни Тројанци рушили капију свог годинама брањеног града. Али само личи. Привидна је та опречност у стиховима Вергилија. Заиста – судбина има и кад-тад и како-тако пронаћи свој пут. Али управо *разум* јесте пут којим незауостављиво гази човеков усуд. Стаза је то понекад и уска и стрма и непроходна и погибелна, али њом свако људско биће хтело – не хтело има доживотно ходити. Без разума је незамислив било какав људски поступак. Чак и онај којег називамо великом будалаштином. Највећом. Онај којег здрушно сматрамо крајње тупавим, глупавим до саме границе описивости. Или можда и преко ње, кад се само одмахује главом, или цокће, или псује. Или кад је и од тога нешто горе, кад нечији чин сматрамо чистом лудошћу. Поступком потпуно блесавим, сасвим малоумним, слабоумним. Али све могуће и немогуће глупости и лудорије јесу то управо по разуму, и само по разуму. Баш као и све мудролије. Без разума ништа у овом свемиру не може бити, нити је икад било мудро, нити ће икад бити лудо. Мудрост и лудост лице су и наличје једног истог бивања. Прво је мера другог, и ово аршин оног – као одливак и његов калуп. Разборитост је кључ човекове судбине, а истим кључем, то никад не смемо заборавити, оно што једном беше закључано има бити, и мора бити, и биће – биће откључано.

